

# СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

## НА

### XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

#### II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 95

София, понеделникъ, 29 май

1933 г.

## 103. заседание

Петъкъ, 26 май 1933 година

(Открито отъ председателя А. Малиновъ въ 17 ч. и 5 м.)

### С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

|                                                                             | Стр. |                                                                                                                           | Стр. |
|-----------------------------------------------------------------------------|------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| Отпуски, разрешени на народни представители . . . . .                       | 2181 | 2) Върховното правителство. (Докладване и приемане) . . . . .                                                             | 2183 |
| Бюджетопроекти за разходите презъ 1933/1934 финансовата година по:          |      | 3) Министерството на външните работи и на изповяданията — Българска православна църква. (Докладване и приемане) . . . . . | 2196 |
| 1) Върховната и областните смѣтни палати. (Докладване и приемане) . . . . . | 2181 | Дневенъ редъ за следващото заседание . . . . .                                                                            | 2199 |

**Председателъ:** (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ, Бойчиновъ Михаилъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Василь, Василевъ Григоръ, Василевъ Иванъ, Василевъ Йото, Влаховъ Димитъръ, Върбенковъ Димитъръ, Гавриловъ Никола, Гашевски Никола, Георгиевъ Георги, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Трифонъ, Гуревъ Василь, Джанкардашлийски Димитъръ, Дилиановъ Минчо, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Захари, Димитровъ Коста Желевъ, Дичевъ Петко, Доброволски Стефанъ, Докумовъ Борисъ, Думановъ д-ръ Никола, Енчевъ Георги, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, Запряновъ Петко, п. Захариевъ Захари, Игнатовъ Тодоръ, Илиевъ Стойко, Казанаклиевъ Георги, Калиновъ Благой, Казанирски Георги, Караджовъ Костадинъ, Каракашевъ Никола, Каравчевъ Георги, Колевъ Петко, Пеневъ, Косачевъ Йорданъ, Косевъ Костадинъ, Куртевъ Иванъ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Маринчевъ Георги, Мирски Христо, Молловъ Янаки, Момчиловъ Стоянъ, Мошановъ Стойчо, Мустафовъ Али, Пастуховъ Кръстю, Петковъ Стефанъ, Петровъ Никола, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Стоянъ, Пупешковъ Цвѣтанъ, Синигерски Младенъ, Славовъ Стойко, Стамболиевъ Никола, Тахировъ, Хафузъ Юсеинъ, Тодоровъ Димитъръ, Тодоровъ Иванъ, Томчевъ Ангелъ, Тотевъ Деню, Тошевъ Никола, Цановъ Стефанъ, Цачевъ Цачо, Чорбаджиевъ Петко, Юртовъ Георги, Якимовъ Тодоръ и Янакиевъ Василь)

Председателството — съобщава на Народното събрание, че е разрешило отпускъ на следните народни представители:

На г. Георги Данаиловъ — 1 день;  
 На г. Коста Желевъ — 1 день;  
 На г. Иванъ Дуковъ — 1 день;  
 На г. Стоянъ Поповъ — 1 день;  
 На г. Боянъ Петровъ — 1 день;  
 На г. Благой Калиновъ — 2 дена;  
 На г. Димо Ташевъ — 2 дена;  
 На г. Борисъ Ецовъ — 2 дена;  
 На г. Георги Каравчевъ — 2 дена;  
 На г. Петко Колевъ — 3 дни;  
 На г. Анастасъ Циганчевъ — 3 дни;  
 На г. Николай Савовъ — 3 дни;

На г. Генко Митовъ — 3 дни и  
 На г. Георги Енчевъ — 5 дни.

Народниятъ представителъ г. Петко Чорбаджиевъ, който се е ползувалъ досега съ 22 дни отпускъ, моли да му се разреши допълнителенъ отпускъ 2 дена. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Народниятъ представителъ г. Георги Ганевъ, който се е ползувалъ досега съ 25 дни отпускъ, моли да му се разреши допълнителенъ отпускъ 2 дена. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Народниятъ представителъ г. Йото Василевъ, който се е ползувалъ досега съ 23 дни отпускъ, моли да му се разреши допълнителенъ отпускъ 2 дена. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Народниятъ представителъ г. Георги Шонговъ, който се е ползувалъ досега съ 25 дни отпускъ, моли да му се разреши задграниченъ отпускъ 15 дни. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — второ четене бюджетопроекта на: а) Върховната и област- ните смѣтни палати.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Б Ю Д Ж Е Т Ъ“)

за разходите на Върховната смѣтна палата и на област- ните смѣтни палати за 1933/1934 финансовата година“.

**Председателъ:** Моля, които приематъ заглавието на бюджетопроекта, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Върховна и областни смѣтни палати.“

Глава I.

Личенъ съставъ“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава I, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 13.970.800 л. на 14.057.200 л.

Въ объяснителната таблица къмъ параграфа съ направени следните поправки.

Писаритъ въ областните смѣтни палати отъ 16 души се увеличаватъ на 18 души, поради което предвидениятъ кредитъ за тяхъ отъ 384.000 л. става 432.000 л.

Прислужниците при областните смѣтни палати отъ 9 се увеличаватъ на 11, поради което предвидениятъ кредитъ отъ 172.800 л. става 211.200 л.

Значи, общиятъ брой на служителитъ отъ 302 души се увеличава на 306 души, а общиятъ кредитъ, както се каза по-горе, отъ 13.970.800 л. се увеличава на 14.057.200 л.

Председателъ: Които приематъ § 1, заедно съ объяснителната таблица къмъ него и поправките, направени отъ комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава II.

Веществени разходи за Върховната смѣтна палата.“

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава II, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 12, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава III.

Веществени разходи за областните смѣтни палати.“

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава III, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 17, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ § 18 — наемъ на помещенията, такси за вода, канализация, сметъ и др. — комисията намаля кредита отъ 520.000 л. на 433.600 л., като съ разликата отъ 86.400 л. се увеличава кредитътъ по глава I, § 1 — заплатата на личния съставъ — за да не се увеличава крайната цифра.

Председателъ: Които приематъ § 18 съ измѣнението, направено отъ комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 19 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 20 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 21 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 21, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 22 — вж. прил. Т. I, № 75).

Въ този параграфъ е направена една печатна грѣшка, която трѣбва да се поправи. Напечатано е, че кредитътъ е 41.060 л., когато той е 41.000 л.

**Председателъ**: Които приематъ § 22, съ поправката, направена отъ комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 23 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 23, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 24 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 24, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 25 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 25, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 26 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 26, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 27 — вж. прил. Т. I, № 75).

Комисията прие параграфа безъ измѣнение.

**Председателъ**: Които приематъ § 27, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): Общата сума по гл. III отъ 924.000 става 887.600 л.

**Председателъ**: Които приематъ цифрата по гл. III въ разврѣда, доложенъ отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): Цѣлиятъ кредитъ по бюджетопроекта е 15.596.800 л.

**Председателъ**: Които приематъ цифрата по бюджетопроекта на Върховната смѣтна палата и на областните смѣтни палати въ разврѣда, доложенъ отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ разглеждане бюджетопроекта на Върховното правителство.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“

за разходитъ на Върховното правителство за 1933/1934 финансова година“.

**Председателъ**: Които приематъ заглавието на бюджетопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): Общата сума по този бюджетопроектъ възлиза на 63.116.100 л. (Чете)

„Царски дворъ.“

Глава I.

**Председателъ**: Които приематъ заглавието, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ** (д): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 75).

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

**Председателъ**: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Геновъ.

**Г. П. Геновъ** (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ е сложенъ на разглеждане бюджетопроектъ на Върховното правителство. Въ този бюджетопроектъ се предвиждатъ разноски по издържане на единъ отъ най-важнитъ институти въ съвременната държава — Народното събрание, Парламента.

Азъ искамъ съ нѣколко думи да разгледамъ изобицо парламентаризма днесъ въ свѣта и ролята, която играе нашиятъ Парламентъ въ нашия общественъ и политически животъ. Навсѣмѣде се говори днесъ за криза въ демокрацията и криза въ парламентаризма. И това не е празна приказка, защото наистина тия два института, които съ гордостта на съвременното човѣчество, съ атакувани еднакво и отъ лѣво, и отъ дѣсно. И ние, които тукъ представляваме народния суверенитетъ, трѣбва да се спремъ върху тѣзи атаки и да подчертаемъ значението и ролята, която е игралъ и трѣбва да играе за въ бѣдеше българскиятъ Парламентъ въ нашия политически животъ.

Кризата въ парламентаризма и демокрацията е голѣма. Ние видѣхме какъ въ много държави парламентитъ почти изчезнаха или получиха такава една трансформация, че въ сжщностъ отъ тѣхъ остава само една сѣнка. Азъ не говоря за Русия, където наистина се направиха усилия следъ октомврийската революция въ 1905 г. да се създаде единъ истински парламентъ, единъ истински парламентаренъ режимъ, който, обаче, погина още въ 1910 г. Азъ не говоря и за последнитъ усилия, които направи рускиятъ народъ следъ болшевишката революция, да прати една истинско народно представителство въ Думата, състояще се отъ есери, социалъ-революционеритъ, което представителство бѣше разгонено отъ болшевишките агенти. Азъ ще се спра върху други държави, които преди войната и следъ войната успѣха да изградятъ наистина единъ парламентъ, който служеше за образецъ на други парламенти и парламентарни страни. Италианскиятъ парламентъ, който следъ обединението на Италия бѣ се издигналъ на значителна висота въ много отношения съперничеше вече съ французкия парламентъ, днесъ е обврнатъ въ единъ корпоративенъ парламентъ, който има твърде малко общо съ демократичния парламентъ. Германия, която направи голѣми усилия отъ 1881 г. насетне да се демократизира и която въ 1920 г. въ Ваймаръ създаде наистина една демократична, една, бихъ казалъ, ултра-демократична конституция; Германия, която въ продължение на нѣколко десетилѣтия направи единъ голѣмъ напредѣкъ въ парламентарното си развитие, днесъ е почти безъ парламентъ. Партията на католичкия центрумъ въ Германия, която партия нѣкога бѣше атакувана като ултра-монтанярска реакция, успѣ да се издигне, особено следъ войната, до положението на една истинска демократична партия. Партията на социалиститъ, следъ като се отърси отъ много крайни схващания, каквито ние наблюдавахме презъ първото десетилѣтие следъ войната, сжщо изигра една благотворна и голѣма роля въ изграждането на германската демокрация. Партията на популиститъ даде голѣми, бележити личности на германската демокрация, като Ратенау и Шреземанъ, които направиха твърде много, за да смекчатъ онова тежко положение, което Версайскиятъ договоръ създаде за германския народъ. Но днесъ ние виждаме, че тамъ парламентътъ представлява една сѣнка. Даже въ една Франция, където парламентътъ бѣ станалъ изключителенъ господаръ на политическото положение, днесъ виждаме, че г. Тардьо иска да отиде въ Версайлъ да измѣни французската конституция чрезъ конгреса, за да създаде една по-сила изпълнителна властъ, която да ограничи до известна степенъ правата и прерогативитъ на парламента.

Виждате, г. г. народни представители, какъ едно стѣгане на обрѣжа около парламента и парламентарния режимъ се наблюдава въ много страни. Сочатъ се голѣми дефекти на парламентаризма, сочатъ се голѣми дефекти на парламентарния режимъ, които ние не трѣбва да отминаваме съ мълчание, защото тия атаки се отправятъ и къмъ българския Парламентъ.

\* За текста на бюджетопроекта вж. прил. Т. I, № 75.

Парламентарният режим, г. г. народни представители, предполага, преди всичко, политически партии силни, здрави, мощни, добре организирани. Без добре организирани политически партии парламентарният режим е една фикция. От тук ви се виждат колко тясно е свързано понятието „политически партии“ с понятията „парламент“ и „парламентаризъм“. Английският парламентаризъм се издигна благодарение организацията на двете вълнови исторически партии в Англия — торите и вигите. Тъй като съ своята организация и съ своите постепенни и постоянни смени в политическия живот на Англия — идвайки на власт, отивайки в опозиция — успява да изграждат благоденствието, силата и мощта на днешна Англия. Политически партии на континента успява също така да издигнат парламентаризма. Там където, обаче, политически партии не можаха да се създадат в истинската смисъл на думата, като израз на волята на широките народни маси, там, много естествено, парламентаризмът беше едва-едва не една фикция и при най-слабия удар изчезваше. Заради това аз искам да обърна, преди всичко, вниманието на почитаемото Народно събрание върху ролята, която има да играят политически партии в политическия живот на държавите и специално в политическия живот на България.

Всички атаки, които се отправят против политическите партии, не са нищо друго, освен атаки против демокрацията и против парламентаризма. Всички атаки против политическите партии, против техните действия, против техните прийоми на управление, много естествено, рефлектират веднага върху самия Парламент. Виждате от какво голямо значение е партията да бъдат не само добре организирани, не само да почистват на широките народни маси, но също така и да поддържат един висок политически морал, който, безспорно, е един голям политически капитал за самите партии, а чрез този морал те засилват и самия Парламент.

Българските политически партии в 54-годишното развитие на българската държава, много естествено, имат твърде много дефекти. Ние, политиките, ние, хората на политическите партии, няма защо да крием дефектите на нашите партии. Преди всичко има една голяма раздробеност в нашия политически живот. Днес в нашия Парламент има 14 парламентарни групи, когато в Англия има три парламентарни групи. Нашият Парламент се представлява от малки, от слаби парламентарни групи; често пъти само един народен представител представлява една парламентарна група. Така раздробеност, много естествено, не може по никой начин да подчертае силата на Парламента; напротив, тя подчертава неговата слабост. Стремехът към цепене на нашите политически партии е едно явление много пагубно за развитието на нашия политически живот. И трябва да се съжالياва, че през последните години ние наблюдаваме много редки случаи на единение на политически сили, а обикновено констатираме постоянно цепене на политически сили. Онова, което се събира наедно под егидата на властта, се разкъсва, щом като властта изчезне. Не по-добра е участта и на коалициите. Също така и коалициите обикновено се крепят докогато са на власт. Една коалиция, която управлява днес, няма никакви шансове или изгледи да остане цяла, когато напусне властта. Безспорно, всичко това се отразява много пагубно върху политическото развитие на нашата страна. И заради това често пъти чувате новикът против нашия Парламент и против нашите политически партии. Неджизът на нашите политически партии не са малко. Задачата на политическите партии, на истинските държавници е да се стремят да премахнат, да поправят тия недъзи, да могат наистина да създадат постепенно силни, мощни политически организации, защото, повтарям, те са стълбовете на Парламента. Няма ли силни и мощни политически партии, обърнат ли се те в котеири, няма Парламент, няма парламентаризъм; може да имате един привиден Парламент, привиден парламентаризъм, но истински Парламент в никой случай не може да имате.

Атаките против нашия парламентаризъм идат от дъво и от дъсно. От дъво — атаката на комунистите. За нас тя е ясна: те отричат съвременния строй, те отричат съвременния Парламент, отричат буржоазната държава; те се стремят да я съборят — да съборят Парламента и парламентарния режим и да установят своята пролетарска диктатура. Но у нас атаките срещу Парламента идат и от дъсно. И не само у нас, а на много места, в много страни се формират вече течения, които от дъсно атакуват парламента: обвиняват го, че той е една слаба власт; обвиняват го, че той действува

извънредно бавно; обвиняват го, че той преследва себични интереси; обвиняват го, че има твърде много партизанство в него и че често пъти партийният интерес надделява над общодържавния, че общодържавният интерес отстъпва пред партийния интерес.

Какво представлява в същност парламентът? Парламентът е израз на народната воля, израз на народния суверенитет. Той идва да замести волята на народа при създаването на законите, по които се управлява страната — закони, които уреждат отношенията между гражданите и властта. Въ далечното минало е имало непосредствен парламент — когато гражданите са се събирали на събрания и в тях са изработвали законите, които ще ги управляват. Непосредственият парламент е бил възможен в малките държави — в старата Гърция, в стария Рим — когато една голяма част от населението беше робско. Той днес е запазен само в Швейцария. Днес непосредствен парламент е невъзможен, и ние трябва да минем към изборния парламент, към представителството на народа чрез неговите представители, избрани посредством бюлетината.

Какви са атаките, които по-нататък се отправят срещу парламента? Атаките срещу нашия Парламент специално се свеждат против неговите крайно продължителни сесии; упрекуват го, че той заседавал почти през цялата година и свършва в това време сравнително малко работа. И наистина, нашата конституция първоначално е определила двумесечен срок като достатъчен за Парламента да се справи с своята законодателна работа. В 1911 г. се продължава този срок на 4 месеца — при изменението на конституцията от V-то велико Народно събрание. До войната, даже малко след войната ние почти нямаме извънредни сесии или ги имаме твърде малко. Така, I-то обикновено Народно събрание бива разтурено, след като заседава само един месец; II-то обикновено Народно събрание заседава почти само през своя конституционен период, без да прибъгва до извънредни сесии; същото нещо става и при пълномощното Народно събрание през 1881—1883 г. За пръв път IV-то обикновено Народно събрание, в времето на Петко Каравелов, продължава, поради сръбско-българската война и уреждане въпроса за съединението, своите заседания и заседава до края на м. юний 1886 г. и работи в една крайно възбудена атмосфера, която предвещава катастрофа; и катастрофата наистина идва на 9 август с детронацията и абдикацията на Батемберг. V-то, VI-то и VII-то обикновени Народни събрания, при режима на Стамболов, нямат нито една извънредна сесия; VIII-то и IX-то, при д-р Стоиждов, почти нямат извънредни сесии; X-то обикновено Народно събрание, при Греков—Радославов и Иванчев—Радославов, също така почти няма извънредни сесии, с изключение през 1900-та година, когато е имало една извънредна сесия през януарий и до половината на февруарий; XI-то обикновено Народно събрание, при Каравелов—Данев, заседава твърде малко време и се разтуря поради монополията заем. Първото обикновено Народно събрание, което е заседавало по-продължително, е XII-то обикновено Народно събрание, при Данев, което открива своите заседания в началото на март 1902 г. и ги свършва през септември същата година. И когато в края на м. август се поднася отговорът на тронното слово на бившия цар, той прави първата забележка — че е необичайно и опасно да се продължават толкова много сесии на Парламента. XIII-то обикновено Народно събрание, при Рачо Петров—Петков—Гудев, също така почти няма извънредни сесии, освен една много кратка за разрешаване на някои спешни въпроси. XIV-то обикновено Народно събрание, при Александър Малинов, има извънредна сесия през 1909-та година по-продължителна, свикана по уреждане въпроса за независимостта. XV-то обикновено Народно събрание, при Гешов—Данев, почти също няма извънредни сесии, макар да заседава през време на балканската война. XVI-то обикновено Народно събрание, при Радославов—Геннадиев, заседава само един месец и се разтуря. XVII-то обикновено Народно събрание, при Радославов, през време на войната, има по-често извънредни сесии поради събитията. Едва след войната ние имаме по-продължителни сесии на Народното събрание. Особено са продължителни сесиите на XXI-то и XXII-то обикновени Народни събрания — на Сговора — както и нашите две сесии от сегашното Народно събрание.

От кратката справка, която направих, може би непълна, излиза, че българският Парламент заседава най-много в сравнение с всички други парламенти в света. Почти няма парламент другаде, който да е имал през последните години толкова заседания, колкото българския Парламент.

Всичко това, г. г. народни представители, ни навежда на мисълта, че ние трябва да реформираме нашата парламентарна процедура. Тази процедура, която е следвана от освободението, може би да е била пригодна за миналите времена. Днес тя е вече съвсем непригодна и ние трябва да се погрижим да я опростим, да я съкратим, да я нагодим към новите условия, защото преди всичко продължителните сесии на Парламента, на законодателната власт, спъват работата на изпълнителната власт. Нека ви кажа, че в американската конституция има едно постановление, че конгресът не може да заседава по-малко от 45 дни и повече от 90 дни в годината. 45 дни — това е нужно за парламентарния контрол, който трябва да се упражнява върху изпълнителната власт. Повече от 90 дни не може конгресът да заседава, защото се смътат, че ще спъва работата на изпълнителната власт. Въ всички почти конституции се стремят да се създадат ограничения на заседанията на парламентария, за да може да се даде възможност на изпълнителната власт да бъде по-свободна в действията си. И заради туй много лесно е обяснимо защо у нас започнаха атаки против слабостта на изпълнителната власт. Изпълнителната власт трябва да бъде оставена по-продължително време без парламент, за да може да приготви законопроектите и да бди за старателното прилагане на законите, които е гласувало Народното събрание.

И заради туй азъ смътам, че нашата парламентарна процедура трябва да претърпи някои съществени изменения, като преди всичко се махне първото четене на законопроектите в Народното събрание. Въ всички почти парламенти първото четене на законопроектите, в тая форма, въ която го има у нас, вече не съществува. Законопроектите ще постъпват в бюрото на Камарата, а то ще ги изпраща в парламентарните комисии, където ще стават и дебатите по същество върху тия законопроекти. Затуй на други места парламентарните комисии са извънредно много издигнати. Там министрите правят изложенията си не в парламента, а в парламентарните комисии. Преди два месеца бях в Букурещ, когато Титулеску предъ парламентарната комисия по министерството на външните работи в камарата — не в заседателната зала, а в библиотечната зала — направи изложение върху новия пакт на Малкото съглашение, а камарата следъ това без дебати прие тоя пакт.

Следователно, ние имаме една задача: да издигнем значението на парламентарните комисии. Ако числото на народните представители в тях — 15 — е недостатъчно, можем да го увеличим на 25, на 30, но в всеки случай трябва да пренесем голяма част от работата на нашия Парламент в парламентарните комисии. Според нашия правилник, при дебатирание по един законпроект по принцип, всички парламентарни групи имат право да се изкажат по него. 14 парламентарни групи имаме. Ако ораторът на всяка група говори по един час по всеки законопроект, ще ни трябва няколко заседания.

**С. Кирчевъ** (з. Ст) Затуй г. Цанковъ сега се бори да няма Парламентъ.

**Г. П. Геновъ** (д): Прѣсенъ примѣръ: разискванията по законопроекта за т. з. с. започнаха по-миналия петък и едвамъ на следния петък министърътъ можа да държи своята заключителна речъ и да бъде гласуванъ законопроектътъ по принципъ.

Отъ друга страна, когато законопроектите отиватъ най-напредъ в парламентарните комисии, тамъ ще претърпятъ известни изменения, които ще хармонизиратъ съгласието на болшинството в Народното събрание, и в пленума законопроектътъ ще дойде вече не като резултатъ само на изпълнителната власт, но като резултатъ, като синтезъ на мисълта на изпълнителната и на законодателната власти. Ако имаме, напр., такава система на законодателство, щѣхме ли да се натъкнемъ на юнѣзи мѣжнотии, на които се натъкнахме миналата година по законопроекта за печата? Парламентарната комисия щѣше да направи съответните изменения и в пленума щѣхме да разискваме единъ по-приемливъ законопроектъ.

Така че азъ смѣтамъ, че наистина се налага у насъ една реформа въ това отношение. Най-после можемъ да възприемемъ онова постановление, което съществува въ правилника на турската камара, където има еднокамарна

система. Споредъ този правилникъ, само по много важни законопроекти, по искане на народното събрание или по решени на правителството. И народното събрание може да реши да има дебати по принципъ. Инакъ всички законопроекти отиватъ направо въ парламентарната комисия, тамъ се обсъждатъ, тамъ се изменятъ и се внасятъ въ пленума като резултатъ вече на мисълта на комисията, а не само на изпълнителната власт.

**С. Кирчевъ** (з. Ст): Хемъ правителствата ще бъдатъ спасявани отъ критика! Това е добро, г. професоре, нали?

**Г. П. Геновъ** (р): При второто четене, безспорно, по главното се говори по принципъ. И азъ онзи денъ наблюдавахъ, когато минаваше законопроектътъ за розовия цвятъ. Първия денъ се говори по принципъ. Втория денъ, когато се сложи законопроектътъ на второ четене, по главното много оратори пакъ говориха по принципъ. Имаме, следователно, едно повторение на дебатите — нѣщо, което е свършено излишно. Целта на законодателството е парламентътъ да може да проникне въ същността, въ съдържанието на законопроекта, да изрази своята воля, познавайки основно работата, и да не се заблуди, да не направи нѣкаква грѣшка. Азъ смѣтамъ, че това може да стане въ комисията и при второто четене на законопроекта. Най-после, понеже ние нѣмаме втора камара, нѣмаме сенатъ, ще запазимъ третото четене, при което могатъ да се поправятъ известни грѣшки или известни недостатѣци, които не са били забелязани при първото четене на законопроекта.

По този начинъ ще можемъ да сведемъ законодателния периодъ на Камарата на 4 месеци — толкова, колкото предписва конституцията. Инакъ, ако продължаваме досегашната процедура, при новите усложнени условия на живота, азъ мисля, че не можемъ да не заседаваме почти цялата година. Само чрезъ едно обновление на нашата парламентарна процедура и чрезъ рационалното ѝ изменение и пригаждане къмъ сегашните условия на нашия политически и парламентаренъ животъ ще можемъ да съкратимъ, наистина, както казахъ, сесията на Камарата.

Нека ви кажа, г. г. народни представители, какъ се действува другаде. Почти въ никой парламентъ нѣма отговоръ на тронното слово, освенъ въ Англия и Белгия; почти никъде нѣма такива обширни дебати по принципъ по бюджета въ пленума на Парламента. Тѣ ставатъ въ комисията и се действува извънредно бързо. Така, напр., въ Франция преди нѣколко месеци, когато Даладиѣ трябваше да прокара дванадесетинка отъ бюджета и да направи съкращения, камарата заседава непрекъснато 24 часа и прие всичко. Белгийската камара, когато онзи денъ даваше пълномощия на правителството, заседава непрекъснато 30 часа. Но рекордъ на бързина въ законодателството представлява американскиятъ конгресъ. На 5 мартъ сегашниятъ председател на републиката Рузвелтъ встъпи въ длъжностъ. Трябваше да се гласува спешенъ законопроектъ за спасяването на долара. На 7 мартъ въ 3 ч. следъ пладне законопроектътъ се внася въ конгреса. До 6 ч. го приематъ двѣтѣ камари. До 6 ч. и 30 м. председателътъ го ратифицира и въ 7 ч. той влѣзе въ сила. Виждате колко бързо действуватъ чуждите парламенти, когато е необходимо това, стремейки се да се приспособятъ къмъ новите условия.

Щѣщо така, като говоримъ за реформиране процедурата на Парламента, ние трябва да свържемъ този въпросъ и съ дневните пари на народните представители — единъ въпросъ, по който толкова много се злослови, по който толкова много се говори. Споредъ чл. 139 отъ конституцията, всички народни представители получаватъ дневни пари, а пѣтни пари получаватъ само тѣзи, които живѣятъ не на същото мѣсто, гдето заседава Народното събрание. Трябва да забележа, г. г. народни представители, че схващането на нашия учредителенъ законодатель, на доктрина и на практиката е, че депутатскиятъ мандатъ е нѣщо свършено различно отъ обикновената чиновническа длъжностъ; депутатскиятъ мандатъ не е и надничарска длъжностъ въ държавата. Депутатътъ е мандатаръ на народа. Неговата длъжностъ е свещена и, следователно, трябва да се пазятъ този почетенъ характеръ, който има и е ималъ въ миналото депутатскиятъ мандатъ и който само ако бъде запазенъ, ще може да издигне престижа на Парламента.

Депутатите не получаватъ заплата. И даже въ Франция, където третата република установи плащането на годишно възнаграждение, не говорятъ за *traitement*, не говорятъ за  *salaire*, а говорятъ само за *indemnité parlementaire* — обез-

четение на депутатите и сенаторите за това, че те се откъсват от работата си и отделят част от времето си, за да изпълняват такава важна и свещена функция в съвременната демократична държава. Когато у нас се намали траенето на сесията на Камарата до срока от 4 месеца, определен от конституцията, тогава, наистина, може да се постави въпросът за плащане на народните представители дневни пари само на заседание; но когато Парламентът заседава 10 месеца, само по себе си се налага плащане на годишно възнаграждение. Когато Парламентът заседава само 4 месеца — толкова, колкото предписва конституцията — естествено е, че тогава въпросът за дневните пари се разрешава в оная смисъл, в каквато го разрешава самата конституция. Най-после нищо не пречи на правителството да свика Камарата на извънредна сесия при нужда, когато е необходимо да се гласуват бързи, спешни законодателни мерки. Съобщенията днес са толкова лесни, че свикването на Камарата на бързо заседание е въпрос само на 24 часа, или най-много на 2—3 дни.

Но, повтарям, ние трябва, в интерес на българския Парламент и на българския парламентаризъм, да ликвидираме същите продължителни заседания. И аз пак се връщам на въпроса за първото четене, защото то е, което отнема три четвърти от заседанията на Парламента. Три четвърти от тях отиват в разискване по първото четене и Парламентът наистина става „парламент“, ...

Министър-председател Н. Мушанов: На български — говорим.

Г. П. Генов (р): ... а не учреждение, което да работи, да твори, да създава.

Аз трябва също така да забележа, че продължителните заседания изморяват извънредно много народното представителство. Когато депутатите тук слушат 15 души оратори по един законопроект, много естествено — това е човешката психика — ще се изморят и няма да ги слушат до края. Ако законопроектите идват направо на второ четене, всички ще стоят тук, за да гласуват, защото при гласуването трябва винаги да има кворум. Често пъти ние ще видим вечерно време, към 9—10 ч., при гласуването на някой законопроект да са останали тук само 20 души депутати. Това, безспорно, твърде много излага Парламента.

Аз мисля, че наш дълг е в този момент, когато Парламентът и парламентаризмът толкова много се атакуват от всички страни, да вземат всички мерки и да издигнем българския Парламент на оная висота, на която той е стоял в миналото, да го поставим на такава една висота, че той да бъде неатакуем. Това ще бъде най-мощното оръжие в нашите ръце за борба против ония, които говорят против Парламента и против парламентарния режим изобщо. Защото, г. г. народни представители, да не си правим илюзия, че една каквато и да е диктатура ще спаси българския народ. Българският народ ще се спаси от само себе си, чрез своите усилия; а тези свои усилия той ще ги прояви чрез политическите партии, чрез българския Парламент.

Ето защо аз моля и правителството, моля и Народното събрание да вземат всички мерки за издигане престижа на българския Парламент, да престане той да бъде обект на ирония в хумористическите страници на вестниците. Нека докажем, че наистина ние можем да имаме един Парламент творчески, един Парламент дееспособен, който в едно кратко време може да се справи с всички големи задачи, които се изправят пред него.

Но едновременно с това аз трябва да обърна вниманието и на представителите на изпълнителната власт, че те ще трябва също така да бъдат винаги готови с своите мероприятия, които Парламентът ще разглежда. Често пъти ние вдигаме заседанията твърде рано по линия на дневен ред — нека си го кажем открито. Това също така не е в полза на Парламента, не е в полза на парламентарния режим.

Виждале, в няколко думи, какво е нашето положение днес на парламентаристи и какво е положението на нашия Парламент. Аз ви моля всички да се проникнете от тази мисъл, че трябва да направим жертви, за да издигнем Парламента; трябва да направим върховни усилия, да го поставим на такава висота, че той да стане неатакуем. Противниците му са много. Атакуват го от много места. Търсят само да намърят слабо място, за да го разрушат окончателно. Ние, особено партията от

Народния блок, които сме партии на българската демокрация, не бива в никой случай да допускаме разрушението на Парламента, защото това ще бъде разрушение на демокрацията, това ще бъде разрушение на свободата в България, на която ние трябва да се радваме. (Ръкоплескания от мнозинството)

И. Велчев (з): Разрушението на изборното право.

Председател: Г. г. народни представители! По повод речта на г. проф. Генов, позволете ми да кажа две думи. Аз зная, че от това място (Сочи председателското място) полемиката с народните представители е забранена и затова, без да полемизирам, ще кажа само следното.

Правилникът предвижда, че при второто четене на законопроектите, в това число и на отделните бюджетни проекти, не се допуска да се говори повече от 20 минути. Председателството се опитваше да приложи чл. 15 от правилника — не сполучи. Народното събрание е на друго мнение: то установи практика, че по всеки отделен бюджетен проект може да се говори по един час, колкото приблизително говори народният представител г. проф. Генов, който ви съветваше да не говорите много. И аз бих ви молил да бъдете по-къси.

Има думата народният представител г. Ради Василев. Надявам се, че той ще бъде кратък.

Р. Василев (д. ст): За да ви уверя, че ще бъда къс, аз няма да се кача даже и на трибуната.

Г. г. народни представители! Върно е, че когато се разглеждат отделните бюджетни проекти на второ четене, парламентарната практика е приела, че това е първо четене за отделните бюджетни проекти и дебатите са продължавали повече. Ще имаме ли възможност ние да си наложим да ги разглеждаме в по-малко време — бже щето ще покаже. Обаче трябва да благодарим на г. професор Генов, че по повод бюджетния проект на Върховното правителство той иска да дадем ние една преценка на нашето собствено дело, да дадем една преценка на парламентаризма вобще, пък и на българския Парламент.

Аз съм също от ония, които поддържат твърдо, горещо и искрено парламентаризма, защото само той е израз на истинския демократичен режим. Нашата страна, по силата на основния ни закон, конституцията, има именно такъв режим — представителна демокрация — и ние всички трябва да държим за тоя Парламент. Очевидно, Парламентът да се издигне, или да падне в очите на масата, на българския народ — това зависи от неговите дейци, от народните представители.

Но колкото може да има отговорност Парламентът в туй, че той може да подрони собственото си дело, г. г. народни представители, аз смятам, че ние ще трябва да насочим и другите и другите усилия да пазим престижа на тоя Парламент. Уважаемият г. професор Генов в последните си думи каза, че изпълнителната власт, която тоже е представителка на тоя Парламент, ще трябва да направи всичко възможно да запази престижа на сещия. Аз ще се съглася с неговата последна мисъл — и за себе си смятам, че тя е и най-важната — за дългите сесии, за продължителните заседания, за това, че изпълнителната власт не дава достатъчно материал — не говоря за днес, говоря общо — на Народното събрание, на Парламента, не го сезира своевременно с готов материал, за да може Парламентът своевременно да извърши своето.

Г. г. народни представители! Аз смятам, че не са даже дебатите по законопроекта на първо четене, които протакат работата на Парламента. Ние имаме рядко законопроекти, дето на първо четене са употребени повече от 2—3—4 или 5 дни, гдето могат 10—15 оратори да се изкажат, да кажат своята дума. Това са дебатите по по-важните законопроекти, по отговора на тронното слово, общите дебати по законопроекта за бюджета на държавата — които тая година, като никога, продължиха само три дни — това са дебати по някои важни, съществени законопроекти, които дебати са нужни, за да може да се хвърли по-голяма светлина. Върно е, че при многото речи ще се кажат и работи, които може да не са така приятни за слушане, или народните представители могат да се изморят; но в голяма степен осветленията, които се правят от трибуната на Народното събрание, са полезни, поради въведената у нас практика комисията да заседава само с 4—5 души и те да ре-

четение на депутатът и сенаторът за това, че тѣ се откъсват от работата си и отдѣлят част от времето си, за да изпълнят такава важна и свещена функция въ съвременната демократична държава. Когато у насъ се намали траенето на сесията на Камарата до срока от 4 месеца, опредѣлен от конституцията, тогава, наистина, може да се постави въпросът за плащане на народните представители дневни пари само на заседание; но когато Парламентът заседава 10 месеца, само по себе си се налага плащане на годишно възнаграждение. Когато Парламентът заседава само 4 месеца — толкова, колкото предписва конституцията — естествено е, че тогава въпросът за дневните пари се разрешава въ оная смисъл, въ какъвто го разрешава самата конституция. Най-после нищо не прѣчи на правителството да свика Камарата на извънредна сесия при нужда, когато е необходимо да се гласуват бързи, спешни законодателни мѣрки. Съобщенията днесъ сѫ толкова лесни, че свикването на Камарата на бързо заседание е въпросъ само на 24 часа, или най-много на 2—3 дни.

Но, повтарямъ, ние трѣбва, въ интересъ на българския Парламентъ и на българския парламентаризмъ, да ликвидираме съ тѣзи продължителни заседания. И азъ пакъ се повръщамъ на въпроса за първото четене, защото то е, което отнема три четвърти от заседанията на Парламента. Три четвърти от тѣхъ отиватъ въ разискване по първото четене и Парламентътъ наистина става „парламентъ“, ...

Министър-председател Н. Мушановъ: На български — говоримъ.

Г. П. Геновъ (р): ... а не учреждение, което да работи, да твори, да създава.

Азъ трѣбва също така да забележа, че продължителните заседания изморяватъ извънредно много народното представителство. Когато депутатътъ тукъ слушатъ 15 души оратори по единъ законопроектъ, много естествено — това е човѣшката психика — ще се изморятъ и нѣма да ги слушатъ до края. Ако законопроектътъ идватъ направо на второ четене, всички ще стоятъ тукъ, за да гласуватъ, защото при гласуването трѣбва винаги да има кворумъ. Често пѣти вие ще видите вечерно време, къмъ 9—10 ч., при гласуването на нѣкой законопроектъ да сѫ останали тукъ само 20 души депутати. Това, безспорно, твърде много излага Парламента.

Азъ мисля, че нашъ дългъ е въ този моментъ, когато Парламентътъ и парламентаризмътъ толкова много се атакуватъ отъ всички страни, да взематъ всички мѣрки и да издигнемъ българския Парламентъ на оная висота, на която той е стоялъ въ миналото, да го поставимъ на такава една висота, че той да бѣде неатакуемъ. Това ще бѣде най-мощното оръжие въ нашиятъ рѣце за борба противъ ония, които говорятъ противъ Парламента и противъ парламентарния режимъ изобщо. Защото, г. г. народни представители, да не си правимъ илюзия, че една каквато и да е диктатура ще спаси българския народъ. Българскиятъ народъ ще се спаси отъ само себе си, чрезъ своитѣ усилия; а тѣзи свои усилия той ще ги прояви чрезъ политическитѣ партии, чрезъ българския Парламентъ.

Ето защо азъ моля и правителството, моля и Народното събрание да взематъ всички мѣрки за издигане престижа на българския Парламентъ, да престане той да бѣде обектъ на ирония въ хумористическитѣ страници на вестникитѣ. Нека докажемъ, че наистина ние можемъ да имаме единъ Парламентъ творчески, единъ Парламентъ дееспособенъ, който въ едно кратко време може да се справи съ всички голѣми задачи, които се изправятъ предъ него.

Но едновременно съ това азъ трѣбва да обърна вниманието на представителитѣ на изпълнителната властъ, че тѣ ще трѣбва също така да бѣдатъ винаги готови съ своитѣ мѣроприятия, които Парламентътъ ще разглежда. Често пѣти ние вдигаме заседанията твърде рано по лѣсна на дневенъ редъ — нека си го кажемъ открито. Това също така не е въ полза на Парламента, не е въ полза на парламентарния режимъ.

Вижате, въ нѣколко думи, какво е нашето положение днесъ на парламентаристи и какво е положението на нашия Парламентъ. Азъ ви моля всички да се проникнете отъ тая мисълъ, че трѣбва да направимъ жертви, за да издигнемъ Парламента; трѣбва да направимъ върховни усилия, да го поставимъ на такава висота, че той да стане неатакуемъ. Противникитѣ му сѫ много. Атакуватъ го отъ много мѣста. Търсятъ само да намѣрятъ слабо мѣсто, за да го разрушатъ окончателно. Ние, особено партията отъ

Народния блокъ, които сме партии на българската демократия, не бива въ никой случай да допускаме разрушението на Парламента, защото това ще бѣде разрушение на демокрацията, това ще бѣде разрушение на свободата въ България, на която ние трѣбва да се радваме. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

И. Велчевъ (з): Разрушението на изборното право.

Председателъ: Г. г. народни представители! По поводъ речта на г. проф. Геновъ, позволете ми да кажа две думи. Азъ знамъ, че отъ това мѣсто (Сочи председателското мѣсто) полемиката съ народните представители е забранена и затова, безъ да полемизирамъ, ще кажа само следното.

Правилникътъ предвижда, че при второто четене на законопроектитѣ, въ това число и на отдѣлнитѣ бюджетопроекти, не се допуца да се говори повече отъ 20 минути. Председателството се опитваше да приложи чл. 15 отъ правилника — не сполучи. Народното събрание е на друго мнение: то установи практика, че по всѣки отдѣленъ бюджетопроектъ може да се говори по единъ часъ, колкото приблизително говори народниятъ представител г. проф. Геновъ, който ви съветваше да не говорите много. И азъ бихъ ви молилъ да бѣдете по-къси.

Има думата народниятъ представител г. Ради Василевъ. Надѣвамъ се, че той ще бѣде кратъкъ.

Р. Василевъ (д. ст): За да ви увѣря, че ще бѣда късъ, азъ нѣма да се кача даже и на трибуната.

Г. г. народни представители! Вѣрно е, че когато се разглеждатъ отдѣлнитѣ бюджетопроекти на второ четене, парламентарната практика е приела, че това е първо четене за отдѣлнитѣ бюджетопроекти и дебатитѣ сѫ продължавали повече. Ще имаме ли възможностъ ние да си наложимъ да ги разглеждаме въ по-малко време — бѣдещето ще покаже. Обаче трѣбва да благодаримъ на г. професоръ Геновъ, че по поводъ бюджетопоекта на Върховното правителство той иска да дадемъ нис една преоценка на нашето собствено дѣло, да дадемъ една преоценка на парламентаризма въобще, пъкъ и на българския Парламентъ.

Азъ съмъ също отъ ония, които поддържатъ твърдо, горещо и искрено парламентаризма, защото само той е изразъ на истинския демократиченъ режимъ. Нашата страна, по силата на основния ни законъ, конституцията, има именно такъвъ режимъ — представителна демократия — и ние всички трѣбва да държимъ за тоя Парламентъ. Очевидно, Парламентътъ да се издигне, или да падне въ очитѣ на масата, на българския народъ — това зависи отъ неговитѣ дейци, отъ народнитѣ представители.

Но колкото може да има отговорностъ Парламентътъ въ туй, че той може да подрони собственото си дѣло, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че ние ще трѣбва да насочимъ и другите и другитѣ усилия да пазимъ престижа на тоя Парламентъ. Уважаемиятъ г. професоръ Геновъ въ последнитѣ си думи каза, че изпълнителната властъ, която тоже е представителка на тоя Парламентъ, ще трѣбва да направи всичко възможно да запази, престижа на сѣция. Азъ ще се съглася съ неговата последна мисълъ — и за себе си смѣтамъ, че тя е и най-важната — за дългитѣ сесии, за продължителнитѣ заседания, за това, че изпълнителната властъ не дава достатъчно материалъ — не говоря за днесъ, говоря общо — на Народното събрание, на Парламента, не го сезира своевременно съ готовъ материалъ, за да може Парламентътъ своевременно да извърши своето.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че не сѫ даже дебатитѣ по законопроекта на първо четене, които протакатъ работата на Парламента. Ние имаме рѣдко законопроекти, дето на първо четене сѫ употребени повече отъ 2—3—4 или 5 дни, гдето могатъ 10—15 оратори да се изкажатъ, да кажатъ своята дума. Това сѫ дебатитѣ по по-важнитѣ законопроекти, по отговора на тронното слово, общитѣ дебати по законопроекта за бюджета на държавата — които тая година, като никога, продължиха само три дни — това сѫ дебати по нѣкои важни, съществени законопроекти, които дебати сѫ нуждни, за да може да се хвърли по-голѣма свѣтлина. Вѣрно е, че при многото речи ще се кажатъ и работи, които може да не сѫ така приятни за слушане, или народнитѣ представители могатъ да се изморятъ; но въ голѣма степенъ освѣтленията, които се правятъ отъ трибуната на Народното събрание, сѫ полезни, поради въведената у насъ практика комисията да заседаватъ само съ 4—5 души и тѣ да ре-

шаватъ какъ да се приематъ законопроектитъ на второ четене, тѣ да имъ даватъ окончателна форма. И ако народното представителство, въ съзнание за изпълнение на своя дългъ, още на първо четене — следъ проучване на законопроектитъ — дава общи насоки и напътствия на парламентарнитъ комисии, тогава законопроектитъ, може би, ще излизатъ отъ комисиятъ много по-свършени, отколкото, ако се избѣгватъ тия дебати на първо четене и въ комисиятъ само се доразвиватъ или прибавятъ нѣкои работи въ законопроектитъ. Често пѣти идентъ, които народни представители лансиратъ при общитъ дебати въ Народното събрание, сѣ отъ много по-голяма стойностъ, отколкото практическата работа, която се извършва въ комисиятъ, където техницитъ ще предложатъ това или онова нововъведение, тази или онази поправка.

Безспорно, твърде голямо значение има работата въ парламентарнитъ комисии; и за да могатъ тамъ да присѣствуватъ повече хора и да се работи съ повече компетентностъ, може би ще бѣде необходимо да станатъ известни промѣни въ тѣзи комисии.

Но, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че за да работи Парламентътъ повече и за да даде резултатъ неговата работа, ще трѣбва изпълнителната властъ да дикрира този Парламентъ, да му дава достатъчно храна, въ смисълъ: да се внасятъ законопроекти и законодателни мѣроприятия своевременно и да не се остава впечатление вънъ, че Парламентътъ се събира въ 5 ч. и поради липса на дневенъ редъ или поради несъществуващъ дневенъ редъ заседанията се вдигатъ въ 6¼—7 ч. Никой нѣма да осмѣди Парламента, ако той за важни работи, за голѣми законопроекти, употреби 2—3 дни повече, както се осмѣда за това, че се събира въ 5—6 ч. и въ 7 ч. се прекращаватъ заседанията, поради липса на работа. Ето тамъ, азъ смѣтамъ, че е слабата страна на Парламента у насъ отъ известно време насамъ и въ това отношение трѣбва изпълнителната властъ да насочи своитъ усилия, за да поправи това, което е необходимо да се поправи.

Днесъ, г. г. народни представители, когато животътъ е така много усложненъ, когато всѣки день изникватъ въпроси отъ важни по-важни — стопански, финансови, политически, отъ вътрешно и международно значение — не могатъ парламентитъ да заседаватъ само въ онова малко време, въ което сѣ заседавали по-рано. Почти никѣде днесъ парламентитъ не заседаватъ толкова кратко, колкото сѣ заседавали по-рано. Обаче въ тѣзи дълги заседания вие ще видите — не само у насъ, но и въ другитъ парламенти — че не винаги присѣствуватъ всички народни представители. Така е дори въ парламенти съ традиция, съ историческо значение, въ парламенти на велики демократически нации, каквито сѣ Англия и Франция. Вие ще видите често пѣти и тамъ да присѣствуватъ въ заседанията на пленума 15—20 души или 30 души. Неотдавна, при разискванията по голѣмия проектъ за новитъ данѣи въ Франция, които се налагатъ върху известни продукти, въ камарата — по сведенията, които дадохъ френскитъ вестници — сѣ присѣствували 15—20 души. Даже въ „L'Ami du peuple“ имаше и една хумореска, едно осмиване на това, което става въ френския парламентъ: присѣствуватъ 15 души, но понеже тамъ гласуватъ и съ пълномощия, получаватъ се за мѣроприятието на министра — известни корекции на данѣка върху общия доходъ — 350 гласа, а противъ него — 240.

Г. г. народни представители! Недейте да мислите, че само у насъ има повикъ срещу бездействието на Парламента и срещу известни дефекти на парламентаризма. Въ известни срѣди този повикъ е преднамѣренъ. Даже да работимъ денонощно, пакъ ще има хора, които ще бѣждатъ противъ Парламента, защото има — особено следъ войнитъ — тенденции, които се насаждатъ на лѣво и на дѣсно отъ лица, които смѣтатъ, че парламентътъ е изигралъ своята роль и се стремятъ съ всички срѣдства и сили да го съборятъ. Може да работите постоянно, акуратно, съ много хора, но вашата работа нѣма да се одобри, защото стремленията и желанията на известни политики отиватъ по-далечъ: тѣ искатъ да се премахнатъ парламентитъ като вредни за тѣхнитъ домогвания, за политиката, която преследватъ.

И. Велчевъ (з): За да не ги контролиратъ.

Р. Василевъ (д. ср): Въ днешнитъ времена по-удобна форма на управление отъ парламентарната, особено за нашата малка страна, въ това положение, въ каквото тя се намира, едва ли би могла да се намѣри. Г. г. народни представители! Контролътъ, който упражнява Парламентътъ, контролътъ, който упражнява самиятъ народъ, като праща представители въ Парламента съ 4-годишенъ ман-

датъ, не е маловаженъ. За времената, въ които живѣемъ, този контролъ е отъ голѣмо значение. Съ тоя вотъ народътъ би могълъ да каже дали наистина известна политика трѣбва да се следва или трѣбва да се коригира. Поне за сегашно време едва ли бихме могли да намѣримъ подобър институтъ отъ Парламента.

Имаме и примѣръ, който потвърждава това. Последниятъ вотъ на българския народъ показа, че той не е оня народъ, който може съ камшикъ да даде довѣрие на този или онзи, който има случайно властата, взелъ я по другъ начинъ и чрезъ други срѣдства. Народътъ може да не даде довѣрие на изпълнителната властъ, а ще даде довѣрието си на този, когото смѣта, че въ даденъ моментъ трѣбва да управлява държавата. Така народътъ поне за 4 години, както е у насъ, може да упражнява контролъ върху политиката, външна и вътрешна.

Трѣбва да забележа, че българскиятъ народъ въ много случаи е посочвалъ по инстинктъ чрезъ своя вотъ правия пътъ на една политика. Вие знаете какви бѣха резултатитъ отъ изборитъ преди войната. Ако бѣше слушанъ навремето народътъ, може би много отъ катастрофитъ, които ни сполетѣха, нѣмаше да дойдатъ. Въ България ние нѣмаме основание да се оплакваме отъ Парламента; нѣмаме основание да го упрекваме, че той е допринесълъ за тежкитъ времена, които преживяваме. Напротивъ, той е билъ винаги на поста си, и когато е могълъ съ нѣщо да предотврати настѣпването на известни лоши дни въ страната, правилъ го е. За голѣмо съжаление, обаче, други, които не сѣ искали да слушатъ Парламента, които сѣ смѣтали, че може и безъ него, докараха това, което днесъ преживяваме.

Тѣй че ние въ България нѣмаме никакво основание да се оплакваме отъ Парламента и да го обвиняваме въ бездействие. Когато искаме да коригираме практиката на този Парламентъ, ще трѣбва по-скоро да обърнемъ вниманието на тия, които сѣ на зеленитъ маси, като имъ кажемъ: г-да, вие, които изхождате отъ този Парламентъ, които трѣбва да пазите неговия престижъ — както и всички ние трѣбва да го пазимъ — трѣбва, безспорно, да дадете материалъ за работа на този Парламентъ и едно ръководство, което, все пакъ, трѣбва да бѣде отъ изпълнителната властъ, за да не се подрони престижътъ на този Парламентъ.

Ето защо, следъ като уважаемиятъ г. Геновъ даде възможностъ днесъ да направимъ една такава преценка на дейността на Парламента, азъ смѣтамъ, че ние трѣбва да бѣдемъ горди, че българскиятъ Парламентъ е допринесълъ много за страната, че той има да играе твърде голѣма роля и че всички — и отъ тукъ, и отъ тамъ — трѣбва да го пазимъ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Даскаловъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Чувствувамъ едно стѣснение, като вземамъ думата да говоря, тѣй като виждамъ какъ на мнозина отъ васъ не ви се иска да слушате да се говори на тази тема. Бележката, която направи председателътъ на Народното събрание, бѣше, може би, духовита и умѣтна; но, все пакъ, позволете ми да кажа нѣколко думи на темата, която се откри, защото мисля, че времето нѣма да бѣде изгубено, ако по случай на атаки противъ Парламента, на борба срещу парламентарното управление, на викове за диктатура отлѣво и отдѣсно, на едно хитлериаство или мусолинизмо, се кажатъ нѣколко думи и за парламента. Азъ нѣма да говоря много дълго.

Понеже се говори за парламентаризмъ и конституционно управление, ще започна най-напредъ съ бележката, че всички сме забравили какво въ сѣщностъ ние българитъ имаме две конституционни епохи, така да ги нарека. Ние не сме конституционна страна само следъ освобождението. Още когато отхвърлихме турското робство, ние имаме едно конституционно управление. Конституцията на Митхадъ паша, която се наложи на турската империя, за да се излъже европейскиятъ свѣтъ, бѣше хвърлила една мрежа въ голѣмата отоманска империя. Въ онова време въ париградския парламентъ имаше българи депутати 12 или 14 души, както имаше и въ сената и въ държавния съдъ

Х. Чолаковъ (з): Тѣ въ опозиция ли бѣха или правителствени?

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Имаше представители отъ Тулча, които представляваха Добруджа; имаше представителъ отъ Битоля — Робевъ; имаше представителъ отъ Одринъ — имаше представители отъ цѣлата империя. И понеже г. Чолаковъ ме пита, какви сѣ били, ще му кажа следното. Започна се руско-турската война, и всички тия

депутати се чувстваха гузни, никой не смѣше да говори. И когато се направи интерпелация за безчовѣчнитѣ кланета и се предложи анкета, никой отъ българскитѣ депутати не бѣше посоченъ да отиде, тъй като всѣки се свише въ къшето, не знаеше какво да прави и чакаше войната да тури край на робството, за да дойде една свободна, независима България, съ истинско конституционно управление.

**Нѣкой отъ мнозинството:** Значи, били сѣ мълчалива опозиция!

**П. Н. Даскаловъ** (нац. л.): Казвамъ ви, че не е важна формата, която единъ народъ дава на своето управление. Конституционна форма на управление ние имаме въ турско време — имаме и днесъ. За конституционната форма въ турско време никой не говори, всички сѣ я забравили. Хората отъ онова време, като д-ръ Даневъ, който е единъ отъ представителитѣ на старата българска генерация, сигурно знаятъ тази конституция — може би едва си спомнятъ за нея — облагитѣ на която бѣха такива, че българинътъ не може да си ги спомни.

Не е въ сжщностъ, казвамъ, важна формата, която единъ народъ дава на своето управление, а е важно съдържанието, вложено въ него, и сетне, най-главно, онова съзнание, което гражданитѣ има за упражнението на своитѣ права. Ние отъ освобождението до днесъ изминахме единъ трънливъ пътъ на конституционно-парламентарно управление и преживѣхме горчивини и разочарования въ постигане на идеалитѣ, макаръ и тѣ да нѣматъ нищо общо съ формата на управлението, защото една страна може да бѣде и деспотична, и монархическа, и републиканска, и пакъ да води борби и войни за национално обединение — както наблюдаваме въ другитѣ страни. Не е, казвамъ, формата на управление, която дава подтикъ на маситѣ и ги тика да се борятъ за известни идеали, а онова съзнание за изпълнение на гражданскитѣ си дългъ, което придобива гражданството чрезъ опитъ, чрезъ политическо възпитание.

Помните всички поне този периодъ отъ нашето минало, когато се водѣше борба срещу личния режимъ. Ако вие добре знаете това минало, ще си спомните, че отъ всички страни срещу всѣко едно правителство, което дойдѣше на властъ, имаше единъ повикъ: „У насъ има личенъ режимъ, царь Фердинандъ олицетворява всичко“. И всичко бѣше насочено срещу царь Фердинандъ. Изучавалъ сѣмъ политическата история на други държави и, ако щете, и на най-конституционния народъ, откъдето сме взели конституцията — навсѣкѣде е имало личенъ режимъ. И въ Англия е имало нѣщо като личенъ режимъ. Въ Италия сжщо е имало личенъ режимъ. Но повикътъ „У насъ бѣше по-силенъ може би затова, защото българскитѣ народъ, като единъ народъ, дошелъ най-последенъ на политическата сцена, искаше най-ревниво да пази всичко бнова, което бѣше придобилъ като плодъ на съзнанието за граждански дългъ.

Това, което става днесъ, като се критикува парламентарниятъ режимъ, не го смѣтамъ за нѣщо естествено, нито пъкъ отъ голѣма полза. Ако, обаче, то става, то е вследствие на хаоса, който преживяваме и ние, и цѣлиятъ свѣтъ; то е вследствие на мизерията, която имаме и която се експлоатира отъ известни демагози; то е, най-сетне, вследствие на онуй забъркано положение, отъ което се мѣчимъ да намѣримъ изходъ и не можемъ да го намѣримъ. И понеже не можемъ отведнѣжъ да го намѣримъ, всички укори идатъ върху Парламента и върху управлението, което държи властта въ ръцетѣ си.

Азъ разбирамъ мислитѣ, които г. Ради Василевъ разви въ своята речъ. Но ако той тукъ казва, че Парламента е необходимъ, че нѣма друга форма по-добра отъ парламентарната; и ако той най-сетне не дава голѣмо значение — и то съ право — на числото на присѣстващитѣ тукъ депутати, защото не сѣмъ дълженъ да слушамъ когато и да е, като дойде тукъ на трибуната да говори, както не сте длъжни и вие да не слушате, когато говоря глупости, а можете да излѣзете въ кулоаритѣ или да отидете въ нѣкоя отъ стаятѣ на Парламента и да се върнете тукъ, когато дойде време да се гласува, да си дадете гласа — ако това е тъй, за да не се компрометира този Парламентъ не само отъ лѣвицата, но и отъ крайната дѣсница, която има интересъ да го компрометира, недейте писа всѣки день въ вашитѣ вестници отзиви и статии за Парламента: говори единъ депутатъ, а не присѣствуватъ повече отъ 20 души! Признайте, г-да, че ние сами идемъ да подронимъ основитѣ на този Парламентъ, и то често безъ да искаме, или съ желание да уязвимъ и да напакостимъ

на правителството, като правимъ една демагогия или тѣснопартийна политика.

**Р. Василевъ** (д. ср.): Вие сте правъ. И тамъ се върши грѣшка.

**П. Н. Даскаловъ** (нац. л.): Нашиятъ Парламентъ може би не е тъй, което го искаме. И азъ зная, че не само нашиятъ Парламентъ не е това, което трѣбва да бѣде. Но и политическиятъ ни животъ виждаме, че е една пустиня безъ оазисъ. Ние рѣдко можемъ да посочимъ въ една коя и да е отъ нашитѣ партии голѣма, авторитетна, силна личностъ, предъ която да се прекланя цѣлиятъ народъ. Не е такова и онова движение, което се мѣчи г. Цанковъ да създаде. Азъ разбирамъ движението, което да обхваща всички маси отъ народа, а не когато партията е въ опозиция и станатъ избори да получи 500—800 гласа въ различни села и да излѣзе да каже: ето, получихъ 500 гласа! Азъ разбирамъ да имаме едно движение, една партия, която да спечели симпатитѣ на народа, маситѣ да трѣгнатъ съ нея и да я подкрепятъ — както стана въ Италия съ Мусолини, както стана въ Германия съ Хитлера, за когото гласуваха въ последнитѣ избори около 18 милиона избиратели. Когато една партия отъ тѣзи, които съставляватъ блока, или отъ тѣзи, които сѣ въ опозиция, направи апелъ къмъ българския народъ и маситѣ трѣгнатъ съ нея, тогава, естествено, тѣзи, които стоятъ начело на тая партия, ще иматъ голѣмъ авторитетъ, голѣмъ престижъ; тогава ще имаме това, което ние искаме и напразно го търсимъ — държавнически умъ и воля; тогава ще имаме съзнанието за това, че сѣ сила, че сѣ течение, че народътъ подкрепя партията.

Единъ малъкъ примѣръ е достатъченъ. Когато дойде най-напредъ Стамболийски на властъ, колкото и да знаеа какво е Стамболийски и какво представлява Земледѣлската партия като течение — и нека го река — като догми, които тя имаше въ програмитѣ си, все пакъ азъ зная, че въ първитѣ години всичко онуй, което можеше да се нарече поестъпление спрямо закона, спрямо правното чувство, спрямо свободата на българския гражданинъ, минаваше и заминаваше. защото Земледѣлската партия бѣше едно голѣмо течение. Тя бѣ завладѣла всички села и бѣ отишла и къмъ градоветѣ.

**Х. Чолаковъ** (з): И сега е сжщото.

**П. Н. Даскаловъ** (нац. л.): Какво е сега — то е другъ въпросъ. Азъ давамъ този примѣръ, за да илюстрирамъ мисълта си. Всичко, което правѣше Стамболийски въ управлението, даже когато то бѣше престъпно или грѣшно, опрощаваше му се.

Опитътъ ме е научилъ да вървамъ и да зная, че когато една партия дойде на властъ по силата на едно доверие, което има въ народа, и когато не избира съвсемъ правия пътъ ще може спокойно да работи една-две години и нѣма да се плаши отъ джавканията, които идатъ отъ опозиционнитѣ партии, нѣма да се плаши отъ критикитѣ, които се правятъ отъ лѣсно или отъ лѣво.

Когато става дума за Парламента, нека имаме предъ видъ, че ние сами ставаме причина да се уронва престижътъ му, но не съ тъй, че по-дълго време заседаваме. По-дълго време заседаватъ парламентитѣ и другаде. Какво правимъ ние? Ние, като Народно събрание, имаме задачата всички законодателни избори да бждатъ провѣрени още въ първия месецъ на нашитѣ заседания. Ние днесъ сме тамъ, където бѣха и сговористкитѣ управници — мандатътъ се свършва а има останали още 5—6—10 избори непрегледани отъ Народното събрание. Днесъ вече парламентарната комисия по провѣрка на изборитѣ не се събира на заседания да разглежда тия избори, защото, следъ като минаха вече 2 години отъ законодателнитѣ избори за това Народно събрание, тя се стѣснява да се занимава съ преглеждане редовността на тия нѣколко, останали непрегледани отъ Народното събрание, избори. Защото, ако нѣкои отъ тѣзи избори сѣ станали при насилие или по незаконенъ начинъ или въобще сѣ опорочени, днесъ вече, следъ 2 години всичко това се залича, избледнѣха и грѣховетѣ на властта и всичко онова, което може да даде поводъ за касирането на единъ изборъ. Днесъ настроението е друго, днесъ общественото мнение не иска да се занимава съ тия въпроси. За да не го възбуждаме ние оставяме тѣзи избори неразгледани и до свършването на мандата си Народното събрание, ако, разбира се, то доживѣе края му, ще остане съ нѣколко избора неразгледани. Това никѣде въ свѣта, въ никой парламентъ не става — съ провѣрката на изборитѣ другаде се свършва още първия месецъ следъ като се свика новоизбраното народно

събрание и по-нататък то продължава своята законодателна дейност.

Ако говоренето е много дълго, продължително, църъ за това има — съ правилника за вътрешния редъ времето за говорене може да се ограничи. Вие знаете, че отъ дълго време въ дневния редъ на Народното събрание стои непрекъснато една точка — изменение и допълнение на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, обаче ние не пристъпваме към нейното разглеждане. Никой не помислюва чрезъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание да създаде една по-стегната форма на дейността на Народното събрание, та да можемъ и ние като народни представители да кажемъ, че сме изпълнили нашия дългъ.

Г. г. народни представители! Нѣма нужда отъ много говорене. Въ всѣка страна парламентарниятъ животъ си има своитѣ особени форми. Нека не смѣтаме, че всичко, което го има на Западъ, може да се копира и възприема точно тъй, както е тамъ. На парламентарнитѣ комисии се отдава голямо значение — всички въпроси трѣбва предзрително да бждатъ разгледани и решени въ тѣхъ. Преди една недѣля азъ четохъ една статия на Поанкаре тъкмо противъ тѣзи комисии. Той се възмущава, че тѣзи комисии сж станали толкова силни, че едва ли не сж заграбили властта на правителството, и казва: „Дайте да измѣнимъ тази практика, дайте да създадемъ друга ситема — за всѣки единъ по-важенъ законопроектъ, който бжде внесень въ Народното събрание, да се избере една специална комисия отъ хора, които познаватъ въпроситѣ, отъ хора компетентни, които могатъ да бждатъ полезни, да дадемъ на тази комисия да разгледа законопроекта и въ 24 часа тя да даде своето мнение за евентуалнитѣ поправки, които трѣбва да бждатъ направени въ него. Ние можемъ отъ всѣкъде да вземемъ по малко, както пчелата каца отъ цвѣтъ на цвѣтъ, за да прави медъ; ние можемъ да вземаме отъ еднѣ онова, което е полезно да създадемъ единъ по-добъръ правилникъ и да имаме стегната парламентарна дейтелностъ.“

Но, както се забеляза, начело на всѣка парламентарна дейтелностъ стои правителството. Примѣрътъ, който даде г. проф. Геновъ съ Рузвелтъ, е назидателенъ. И азъ съмъ го посочвалъ вече нѣколко пѣти. Отъ този примѣръ се вижда не какво Конгресътъ въ Съединенитѣ щати е направили, но какво Рузвелтъ е извършилъ. Защото, щомъстана председателъ, Рузвелтъ още на другия денъ издаде послание, въ което каза, че обстоятелствата, при които живѣемъ и при които той е повиканъ да управлява Североамериканскитѣ щати, сж такива, че ако трѣбва, той ще поиска да му дадатъ диктаторски права. И, наистина, на другия денъ той изпрати едно законоположение, съ което поиска да се затворятъ всички банки, назначи единъ диктаторъ и каза: никакво злато нѣма да излиза отъсга нататкъ отъ Америка. На третия денъ той изпрати законопроектъ за вдигане на сухия режимъ, а на четвъртия — петия денъ вече изпрати друго законоположение, което се отнася до стопанскитѣ мѣроприятия въ страната. Когато имате единъ председателъ на република, сир. изпълнителната властъ въ неговото лице, избранъ и иска да се налага, ще имате конгресъ, който ще решава въ 24 часа. Както и тукъ: ако имате едно правителство, което да държи здраво въ рѣцетѣ си юздитѣ на държавната кола, всѣкога ще имате едно Народно събрание, каквото е нашето, при едно болшинство, каквото е нашето, което — колкото и да сж различни възгледитѣ по много въпроси — все пакъ ще даде едно решение; ще имате бърза и полезна законодателна работа. Всички въпроси, които се повдигатъ, ще могатъ по този начинъ да се решаватъ. Нека, следователно, като оставимъ настрана общитѣ разсждения, да дойдемъ до туй убеждение, до което азъ вече дойдохъ, особено онзи денъ, когато бѣхъ въ парламентарната комисия по Министерството на финанситѣ и направихъ едно запитване. Гледахъ, какъ се решаватъ въпроситѣ и дойдохъ окончателно до туй убеждение, че, колкото и да бждатъ самостоятелни депутатитѣ, каквато и полза да искатъ да принесатъ на партиитѣ и на държавното управление, само тогава ще има добро управление, когато ще има една здрава властъ. Само когато тази държавна властъ стои на мѣстото си, чувствува и поема всѣката отговорностъ и бързо внася за гласуване въ Народното събрание своитѣ законоположения, само тогава ние ще издигнемъ престижа на Парламента и ще създадемъ, най-сетне, онзи авторитетъ на властта, отъ който тя има нужда и който нито отъ лѣво, нито отъ дѣсно, при такава една дейтелностъ, не ще може да се разклати и опорочи.

Това е моето мнение. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

**Председателъ:** Има думата г. министъръ-председателъ.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Г. г. народни представители! По тоя бюджетпроектъ се повдигнаха нѣкои принципиални въпроси. Чини ми се, че се правятъ нѣкои смѣшения, които искамъ да посоча.

Едно е конституционенъ режимъ, друго е конституционно-парламентаренъ режимъ. И сравнението, което г. г. ораторитѣ правятъ съ Америка, свършено си нѣма мѣстото. Който знае що е организация парламентарна и конституционна, той ще разбере, че политическата организация на Америка почива на базата на строгото раздѣляне на законодателната отъ изпълнителната властъ и на голѣмитѣ права, които има председателътъ на републиката, който сега е г. Рузвелтъ.

**П. Н. Даскаловъ (нац. л.):** Това го зная.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Въ никоя парламентарна страна държавниятъ глава не може да има такава властъ, каквато има председателътъ на републиката въ Съединенитѣ щати. А нашиятъ парламентаренъ режимъ се състои въ доста интимно взаимодействие, неизразено въ никакви конституционни текстове, а установено отъ постоянната практика и постояннитѣ отношения между законодателната и изпълнителната властъ. Това е парламентарниятъ режимъ. Това съотношение го нѣма писано никжде, а се установява само отъ практиката. А въ нея има две положения: или ще е силна законодателната властъ и ще се налага на изпълнителната властъ и ще я парализира, или пакъ ще имаме надмощие на изпълнителната властъ надъ законодателната и тази последната ще бжде унищожена. Това сж дветѣ крайности. Между тия две крайности трѣбва да се движи истинскиятъ парламентаренъ животъ въ една парламентарна страна — едно взаимодействие между законодателната и изпълнителната властъ, което се установява, както казахъ, повече отъ практическия животъ, отколкото отъ текстоветѣ на конституцията.

Като е тъй, неджзитѣ, които се дирятъ въ парламентаризма и ги има въ него, ще трѣбва да се подирятъ въ партийнитѣ отношения въ страната, защото Парламентътъ не е освенъ едно партийно представителство на народа. Тамъ, където има политически партии сериозни, организирани, които се търпятъ, Парламентътъ е другъ и не прилича на Парламента въ ония страни, където партиитѣ сж разпокъсани и където не уважаватъ нито авторитета на водителитѣ си, нито дългогодишната традиция. Защо въ Парламента въ Англия, където е роденъ парламентаризмътъ, нѣмате такава разюзданостъ, какво въ другитѣ парламенти? Защото лидерътъ на опозицията е единъ и той говори отъ страна на опозицията. Тамъ се спазва традицията; той излиза съ маската, съ перуката — нѣщо, което намъ може да се види смѣшно, . . .

**П. Н. Даскаловъ (нац. л.):** Тия нѣща сж за председателя на Камарата.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** . . . но това е една традиция, която, въпрѣки всичко, си живѣе. Защо нѣма тамъ много говорене? Защото такава е практиката и защото такава е организацията на партиитѣ; има стегнатостъ. И у насъ, г-да, — нека го кажемъ — колчемъ пѣти има партии, които сж стегнати, по-дисциплинирани, съ традиции, по-добре ставатъ и дебатитѣ въ Камарата. Колко пѣти сме виждали ние да стане нѣкой авторитетенъ човѣкъ отъ нѣкоя отъ парламентарнитѣ групи, който да представлява партията си, и да каже, тъй както е редното, думата си и всички други да мълчатъ? Ставало ли е такава нѣщо? Не, напротивъ. Азъ съмъ билъ въ опозиция по-много години, отколкото на властъ, и зная, че отъ всѣка парламентарна група излизатъ да говорятъ по 3—4—5 души, за да се покажатъ, че всѣки знае да приказва. Това сж неджзи въ партийния ни животъ, които трѣбва да оправимъ, а не сж само на Парламента; трѣбва преди всичко съ тѣхъ да се справимъ, че тогава да осъждаме Парламента. Всѣки народъ си има партийни организации съ неджзи, и всѣки народъ трѣбва да се стреми да ги поправи.

Азъ съмъ дошелъ до убеждението, че по принципъ, въ България нѣмате партии противъ парламентарния режимъ. Напоследкъ нѣкои издигнаха гласъ за нѣкаква си диктатура. Но азъ виждамъ, че нѣма въ нашия Парламентъ партия, която смѣло да излѣзе да поддържа, че трѣбва Парламентътъ да се замѣсти съ диктатура.

**Д. Ачковъ (нез.):** Тия, които поддържатъ това, не представяватъ партия.

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Азъ трѣбва да го кажа откровенно — вчера го казахъ на публичната сиреч — че не смѣтамъ, какво партията на Цанкова, която въ туй отношение атакуватъ, е казала нѣкога, че иска диктатура. Азъ не зная другъ, освенъ Христо Кунчевъ, който иска да подражава на Хитлера и вдигна знамето на диктатурата въ България.

**Нѣкой отъ мнозинството:** И да има нѣкои, които да сѣ за диктатурата, не го казватъ.

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Азъ казвамъ, че трѣбва да се има куражъ, за да се подемъ и наложи тая идея въ България. Затуй вчера казахъ — и сега го казвамъ въ Парламента — че тая фраза, за диктатурата, за мене е куха и праздна.

**Н. Пждаревъ (д. сг. Ц):** Ние искаме силни партии, съ издигнатъ престижъ.

**Отъ мнозинството:** Стига бе!

**Министър-председател Н. Мушановъ:** То е другъ въпросъ. — Но, г. г. народни представители, има други възбуждения въ това отношение. Такъвъ бѣше опитътъ, който се направи отъ водителитъ на запасното офицерство, въ думитъ и въ писанията на които напоследъкъ виждамъ, че тѣ, следъ първитъ опѣнки, самички се отдръпнаха. Тѣ искаха извънпартиен кабинетъ, а пъкъ напоследъкъ въ една своя статия г. генералътъ даже писа, че тоя кабинетъ може да се яви и при сегашната Камера и да бѣде поддържанъ отъ нея! Толкова сѣ сериозни тия схващания: трѣбва действително човѣкъ да е живѣлъ извънъ България, за да може да допуска такива работи!

Искамъ да кажа, че има неподуване срещу партиитъ. Въ сѣщностъ, г-да, по-права е мисълта, която се казва тукъ отъ нѣкои оратори — че собствено ние, привърженицитъ на Парламента, постоянно ронимъ престижа му съ атакитъ, които си правимъ непрестанно едни срещу други. Защото у насъ се смѣта, че когато се критикува Парламентътъ, уязвява се правителството! Защото целта на опозицията е била винаги да уязвява правителството, като не държи смѣтка, че, ако го уязвява, унижава Парламента и по такъвъ начинъ се унищожава базата, основата върху която ние всички, партиитъ въ страната, стоимъ.

**Н. Пждаревъ (д. сг. Ц):** Не го уязвява, но . . . (Възражения отъ мнозинството)

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Г. Пждаревъ! Моля Ви се, Вие сѣ Вашето постоянно такниране, сѣ Вашитъ постоянни възражения досаждайте. (Оживление)

Трѣбва всички да диримъ неджизитъ въ себе си, а не въ Парламента. Азъ винаги съмъ говорилъ, че въ Парламента първата добродетель е толерантността, търпимостта спрямо противното мнение. Азъ търпимостта трѣбва да е не между насъ, които сме на власт, а за опозиционеритъ, които сѣ противници на стоящитъ на власт. Толерантността е първото условие, за да гарантираме спокоенъ политически животъ въ страната — не да смѣташъ противника си като неприятель, но като достоенъ противникъ. Това именно отношение трѣбва да има опозиционерътъ къмъ правителството. Когато човѣкъ излѣзе на политическото поприще съ чисти побуждения, съ чисти по-риви, съ една здрава критика, това издига и Парламента, и партиитъ. Обаче у насъ партизанството, което смѣтамъ, че е само изразъ на политически страсти — азъ дѣля партизанство отъ партийност — повече затъмнява свѣститъ и на повърхността излиза, че действително Парламентътъ и партиитъ не сѣ добри и като организации трѣбва да рухнатъ. Отъ тия неджизитъ трѣбва да се чистимъ.

Г-да! Сега преживяваме едно време, когато всички не сѣ доволни отъ установенитъ политически институции. Ние само диримъ отговорности и неджизитъ на Парламента, но и тамъ, гдето е установена диктатурата, виждате вече не-сгодитъ и неудобата и. И, каквото и да искатъ да ми приказватъ, всѣтаки ония страни, които сѣ истински парламентарни, не се отчайватъ отъ Парламента. Англия не се е отчаяла отъ Парламента, Франция — тоже, севернитъ страни не сѣ отчаяли отъ Парламента. Тамъ, гдето парла-ментитъ сѣ живѣли дълго, гдето тѣ иматъ свой истински животъ, иматъ своитъ традиции, общественото мнение не ги сломява. Въ новитъ държави, кждето народитъ не сѣ живѣли парламентаренъ животъ, въ тѣхъ стана бърза про-мѣна къмъ диктатура. Въ една държава напоследъкъ уча-ствуваха въ изборитъ 52 партии.

**Д-ръ И. Бешковъ (з):** Въ Чехия — 27.

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Въ Чехия 27, а четохъ нѣкъде, че участвували 52 партии.

**Министъръ С. Костурковъ:** Въ Германия.

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Да, въ Герма-ния, въ последнитъ избори. — Да си видимъ неджизитъ, да се критикуваме — това го разбирамъ, но безъ нашитъ партизански похвати за унищожаване на правителствата на противницитъ си и на тѣхния престижъ, както това става всѣкидневно въ вестницитъ. Защото иначе, макаръ да сме приятели на парламентарния редъ, това означава самички ще похабяваме принципа на парламентаризма. Ето защо и въ туй отношение трѣбва да разграничавамъ работитъ.

Нѣколко думи по отношенията между изпълнителната властъ и законодателната. Право е, че за дейността на Парламента отговаря изпълнителната властъ — Парламен-тътъ не отговаря за нищо. И често пѣти, каквито и за-кони да се гласуватъ тукъ, за тѣхъ не отговаря Парла-ментътъ, а отговаря изпълнителната властъ, каквито и партии да съставляватъ Парламента. Така е, защото нѣма друга отговорност. А пъкъ безъ отговорност въ поли-тиката не може да се живѣе. И, когато ние често пѣти казваме, че при гласуването на законитъ трѣбва да се рѣ-ководите отъ изпълнителната властъ, и когато казваме, че ще трѣбва да вървите въ този пѣтъ, това е защото вие може да вървите въ другъ пѣтъ, но отговорността е на Министерския съветъ. Той ще отговаря за работата на Пар-ламента — нѣма кой другъ да отговаря. И затуй изпъл-нителната властъ е много тежка. Нѣма нито една страна въ свѣта, кждето изпълнителната властъ да тегне повече, от-колкото въ България, защото положението на правител-ството спрямо Парламента и въ живота не е такова, ка-квото е въ други държави. Министритъ ще трѣбва всѣки-дневно да се занимаватъ съ държавнитъ работи, а освенъ това, при нашитъ нрави, ще трѣбва да приематъ и всички политически приятели, които искатъ да ги видятъ, и които ако искатъ да видятъ министър-председателя, докато не стигнатъ въ неговия кабинетъ и докато не му стиснатъ ръката, смѣтатъ, че не сѣ видѣли никого. Освенъ това министритъ трѣбва постоянно да стоятъ и да работятъ въ Парламента. Това могатъ да го разбератъ всички онѣзи, които сѣ били преди насъ министри и които знаятъ, какво значи да бѣдешъ изпълнителна властъ въ България. Тия нрави никѣде ги нѣма. Ние живѣемъ при най-тежко поло-жение. И когато се поставя тѣй ясно въпросътъ, не бива да се хвърлятъ отговорности. Ако изпълнителната властъ бѣде по-силна, тогава всичко ще бѣде силно. Тѣй е, г-да. Но когато изпълнителната властъ ви каже, че иска така да държите и тѣй да давате гласа си, тогава вие отговаряте: „Ние, народнитъ представители, не сме дошли тукъ да станемъ ратаи на министритъ, но сме дошли да ги дър-жимъ въ рѣцетъ си, да напѣтваме тѣхната дейностъ“. Азъ бихъ казалъ, че това е една заблуда, г-да.

И заради това отношенията между изпълнителната властъ и законодателната трѣбва да се опредѣлятъ. Въ туй се състои истинскиятъ парламентаризъмъ. Той се из-работва всѣкидневно у насъ. И заради туй, азъ казвамъ, че докато партийниятъ животъ ние не го уредимъ здраво, докато той не уседне здраво, дотогава недейте смѣта, че Парламентътъ може да даде нѣщо повече, отколкото е далъ досега. Азъ смѣтамъ, че коалиционната система на управление, да си го кажемъ ясно, е друга. Тя е още по-тежка, отколкото системата на хомогеннитъ управление, както бѣше едно време у насъ. Но, по силата на нѣщата, днесъ вече въ България правителствата не могатъ да бѣ-датъ хомогенни, каквото и щемъ да правимъ, каквито и щемъ превземки и амбиции да имаме. При толкова партии въ България, много малка е вѣроятността една партия да може да се натовари да управлява, колкото и тя да се нарича, че е партия народна. Коалиционното управление при нашитъ нрави е още по-трудно дѣло. Това е аксиома, това е очевидна истина, и ще трѣбва при тия условия, при които живѣемъ, да се стремимъ да подобримъ всичко, да издигнемъ Парламента и да почетемъ положението на из-пълнителната властъ въ ония граници, които ѣ сѣ опре-дени. Туй трѣбва непремѣнно да стане.

Г. г. народни представители! Азъ взехъ собствено ду-мата да се изкажа по тия въпроси, но главниятъ въпросъ за мене е въпросъ на практика. А практиката у насъ вече изисква да измѣнимъ нашия вътрешенъ правилникъ. Въ-трешниятъ нѣ правилникъ е вече изживѣлъ времето си. Едно време, въ 1902 г., при г. д-ръ Дачевъ, когато за първа година бѣхъ народенъ представител и когато въ Бълга-

рия се смѣташе, че е започнала вече нова ера — до 1902 г. всичко бѣше вече отлетѣло и имаше само чистота и преданност къмъ Парламентъ и къмъ народъ — ние имаме правилникъ, какъвто въ свѣта не бѣха виждали (Смѣхъ): по единъ въпросъ можеха да се изредятъ на трибуната да говорятъ, ако не се лъжа, 16 оратори.

**Председателъ:** Отъ всѣка група — по трима оратори; всѣки ораторъ — по три пѣти и единъ пѣтъ за лично обяснение! (Смѣхъ)

**Министър-председателъ Н. Мушановъ:** Самиятъ тоя фактъ, че днесъ Парламентътъ може да се изсмѣе на това, показва до какви увлѣчения може понѣкога да отиде Парламентътъ. Но тъй бѣше. И отъ онзи правилникъ половината почти е възприета въ сегашния.

Правилникътъ, г-да, трѣбва да нареди по-стегната работа. Никѣде, напр., доколкото зная, нѣма правилникъ, който да предвижда бюджетарна комисиия отъ 52 души; въ чужбина финансовата комисиия разглежда и бюджета, а у насъ имаме специална бюджетарна комисиия съ толкова много членове — 52, ако се не лъжа. Вѣрно е, че всички въ миналото сѣ стремили да дадатъ на законодателната властъ по-голъмо надмощие надъ изпълнителната, но днесъ практическиятъ животъ обѣрна работитъ дотамъ, че днесъ всички казватъ, че даже спасението на парламентарния режимъ е въ засилването прерогативитъ на изпълнителната властъ. Самиятъ фактъ, че напоследъкъ въ такава парламентарна страна, каквато е Белгия, дадохъ пълномощия на правителството по стопански и финансови въпроси, показва до каква степенъ сѣ промѣнили разбиранията на парламентарния режимъ. Сѣщото направиха въ Гърция, като онзи день затвориха Парламента и дадохъ пълномощия на правителството по финансови и стопански въпроси. Нима мислите, че това е отъ капризъ или отъ просто желание? То е по силата на нѣщата, по силата на новитѣ условия, които се създадоха въ живота. Защото хората виждатъ, че сега въпроситъ се промѣнятъ всѣкидневно и това наложи по такива голѣми въпроси, като финансови, данѣчни и др., да се даде властъ на Министерския съветъ да ги разрешава по пълномощие. Но у насъ не си върваме. За ония, които сѣ на властъ, най-умнитъ хора сѣ тѣхнитъ министри; за ония, които сѣ въ оппозиция, шомъ като сѣ тамъ, тукъ сѣ най-голѣмитъ глупци. Г. Даскаловъ е правъ. Едно време въ нашия политически животъ, когато личността събираше партиитъ, тя бѣше авторитетъ и се налагаше. Въ нашитѣ млади години, когато седѣхме на онѣзи банки (Сочи лѣвицата), тукъ стояха дѣдо Петко Каравеловъ, дѣдо Драганъ Цанковъ, Димитъръ Петковъ. И тримата бѣха противници, но седѣха наблизо. Тамъ (Сочи лѣвицата) бѣше циганската махала и дѣдо Цанковъ стоеше наредъ съ Киркова. Той постави въ 1902 г. този иконастасъ насреща и въведе религиозния обрядъ да се кълнемъ. Въ него време, когато нѣкой отъ тѣхъ ставаше да говори — никой не бѣше ораторъ — ние всички почитателно се изправяхме да ги слушаме, защото бѣха хора съ авторитетъ, може би съ грѣшки, но хора издигнати въ партиитъ си, почитани и отъ насъ, оппозиционери.

**Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц):** Даже Кирковъ ги уважаваше.

**Министър-председателъ Н. Мушановъ:** Въ България вече ние нѣмаме авторитети, и ако се случи нѣкой да се издигне малко по-високо, всички ще се съберемъ да го оплюемъ, да го унищожимъ. Това сѣ нашитѣ нрави. И азъ не зная каква ще бѣде съдбата на оня, който се гласи да става диктаторъ на България; не зная дали ще може да устои и 5 дни въ собственитѣ си сѣрди съ тоя нашъ навикъ да не търпимъ издигнатитъ хора. Ето защо ще трѣбва най-напредъ всички ние, които представляваме политическия народа си въ Парламента, да опредѣлимъ отношенията си помежду си: отношения на оппозиция срещу правителство, на правителство срещу оппозиция, на болшинство срещу меншинство, на меншинство срещу болшинство.

Но, г-да, тѣзи въпроси не се изживяватъ въ единъ день, нѣма защо да си правимъ илюзии въ това отношение. Нашиятъ политически и партиенъ животъ е още пълненъ съ острастяване, съ злоба. Ние, по-старитѣ, които преживѣхме голѣми партизански борби, все имаме почитъ къмъ противника си. Младата политическа генерация ще трѣбва, при новитѣ условия, да спечели тия парламентарни и политически добродетели, за да можемъ да се надѣваме, че вървимъ напредъ. Върху това трѣбва да се замисли всѣки единъ отъ насъ. Мене не ме е страхъ отъ този вой въ нашитѣ борби, който смѣтамъ, че е партизански. Азъ бихъ искалъ да се ограничатъ тѣзи борби поне тамъ, къ-

дето има теренъ за партизанство. Но ние всички, почитайки Парламента, негови приятели, нека въ нашитѣ борби помежду си да не унищожаваме Парламента. Въ туй отношение всички трѣбва да бждемъ на едно мнение.

Правилникътъ трѣбва да се измѣни. За мене  $\frac{3}{4}$  отъ злото лежи въ самия правилникъ, който ни позволява повече разкошъ при говоренето. Парламентътъ не е говорилня, макаръ че думата парламентъ на френски значи мѣсто за говорене. Но слабостта е наша и трѣбва да я ограничимъ. Колкото за другитѣ парламенти, азъ, г-да, съмъ присѣдствувалъ въ Парламентъ, кѣдето ораторътъ говори, двама души депутати го слушатъ и стенографътъ пише. У насъ се е създадо това убеждение: — то е една завистъ — „Плащаме имъ по 300—400 л. на день, а тѣ се разтакатъ, не работятъ и 3—4 часа“. Вътълпено е това погрѣшно убеждение въ нашия народъ, че народниятъ представителъ е чиновникъ, че министърътъ е чиновникъ. Азъ винаги съ възмущение съмъ отблъсвалъ тази ересь, която се проповѣдва въ България. Народниятъ представителъ не е чиновникъ, и министърътъ не е чиновникъ. Тѣ сѣ обществени служби. Не съмъ задълженъ азъ, като чиновникъ, непременно да работя 9 часа. Народниятъ представителъ може да работи 2 часа и да създаде най-полезна и благотворна работа. Въ чужбина комисиитѣ могатъ да работятъ и работятъ много. По голѣми въпроси въ французкия парламентъ работятъ по 30 часа непрекъснато, работятъ денонощно, защото тамъ, когато започнатъ да разискватъ по единъ въпросъ, трѣбва да се спази една непрерывностъ въ разискванията, докато се гласува, за да могатъ депутатитъ да си съставятъ убеждение отъ мненията, изказани отъ ораторитѣ, и да гласуватъ. Но то е въ много малко случаи, когато се касае за голѣми въпроси. Иначе, ще видите, че всички парламенти сѣ пусти, когато се говори по единъ въпросъ, който не представлява голѣмъ интересъ. Депутатитѣ не сѣ длѣжни да седятъ въ Парламента и да слушатъ. Ами въ Франция се гласува и съ пълномощно, вследствие на което ставатъ на другия день скандали: „Пълномощното, което дадохъ на онзи да гласува, бѣше да гласува за проекта, а не противъ него“. Има голѣмъ викъ за премахването на тая система. Ако я въведемъ въ България, въ Парламента ще останатъ да слушатъ 6 души, а всички други ще дадатъ генерални пълномощия на другаритѣ си да гласуватъ вмѣсто тѣхъ. Но, г-да, това го има въ парламентитѣ.

Ето защо — азъ завършвамъ — правилникътъ трѣбва да се измѣни.

Нека ви кажа, г-да, че азъ съмъ много доволенъ — както и г. председателътъ на Камарата каза — че за пръвъ пѣтъ общитѣ дебати по бюджетопроекта ние можахме да ги свършимъ въ 3 дни, когато по други бюджетопроекти, въ миналото, продължавахме общитѣ дебати 10—12 дни. Това е действително една дисциплина. Казаха си всичкитѣ оппозиционни представители думата, и правителството, стегнато, съ единъ човѣкъ, излѣзе и си каза думата. И работата върви.

Г-да! Нека ние сами не се отчайваме отъ дѣлото на Парламента. Той е институция, критикувана предъ очитѣ на българския народъ. Всетаки може да се види, какво добро прави. Парламентътъ може да се критикува, че върши зло. Обаче онзи режимъ, който ни се препорѣчва, е еднолична властъ и тамъ не можешъ да видишъ, какво добро се върши и какво зло се върши. Моето убеждение е, че парламентитѣ ще се реформиратъ и трѣбва да се реформиратъ съобразно новитѣ условия на живота. Но основата имъ, демократичниятъ режимъ — който е, че народниятъ гласъ трѣбва да решава, какво да бѣде управлението; че народътъ трѣбва да управлява чрезъ свои министри — ще надвие. Всички други люшкания сѣ временни. Тѣ не сѣ доказали още, че сѣ трайни. Диктатуритѣ лесно се учредяватъ, но е мѣчно, когато тѣ трѣбва да свършватъ. Това е историята. Имаме много данни отъ традициитѣ и опита на народитѣ, че парламентитѣ сѣ живѣли много бури, прекарвали сѣ много бури. Азъ не зная, дали такива бури ще могатъ да прекаратъ диктатуритѣ, които сега се създаватъ. Всетаки ние имаме дългъ къмъ българския народъ да си поправимъ Парламента. Никога не може да ме убеди човѣкъ, че ще оправимъ политическия животъ у насъ чрезъ унищожение на Парламента и чрезъ създаване на диктатура. (Рѣжопѣскация отъ мнозинството) Ако ли нѣкой желае да направи такъвъ опитъ въ страната, той ще бѣде много пакостенъ за него, и най-много ще бѣде пакостенъ за държавата. Ние, които живѣемъ живота, които го следимъ, които разбираме психологията на нашия народъ, знаемъ що той представлява. Той никога нѣма да се откаже отъ правото си да бѣде управникъ на държавата си. Но че се злоупотребява, г-да, съ всички

институти, злоупотрѣбвява се. И съ свободата се злоупотрѣбвява, и съ нея трѣбва да се практикува, както трѣбва да се практикува и съ Парламента. Азъ ви казахъ миналата година, ще кажа и сега: тая Камера има особеността, каквато никоя друга камера не е имала: има едно болшинство, дошло на власт отъ опозиция, и едно меншинство, произвело и загубило изборитѣ — 100 и толкова души срещу 70 души. Повече отъ половината, даже  $\frac{3}{4}$  отъ тѣзи хора (Сочи мнозинството) бѣха за пръвъ пътъ избрани за народни представители, и заедно съ съдействието на вастъ, които сте по-стари народни представители, но предимно съ тѣхното съдействие, можахме да изкараме законодателната работа презъ първата сесия на Парламента. Азъ съмъ убеденъ, че сега, въ втората година, като се попита всѣки единъ, ще разбере, че презъ първата година е практикувалъ като народенъ представителъ, за да може да разбере що е народенъ представителъ. Защото и съ народното представителство се практикува.

**А. Капитановъ (з):** Стажъ.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Да.

**Д. Ачкофъ (нез):** Политически стажъ.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** И когато съ такива нови хора можахме да караме и въ най-тежкитѣ дни на управлението на България, азъ съмъ убеденъ, че Парламентътъ даде още едно доказателство, че той и въ мъжни дни може да отговори на народнитѣ въжделения. Нѣма да кажа, че сме направили всичко, че сме удовлетворили всички нужди, но всетаки можахме да работимъ досега. Убеденъ съмъ, че за въ бъдеще, при по-нормални времена, Парламентътъ все повече ще се подобрява и ще дава доказателства, че той е единствената институция на народа, която ще разполага съ неговитѣ сѣдбини. (Ржко-плѣскания отъ мнозинството)

**Председателътъ:** Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете забележката къмъ § 4 — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ началото на забележката думата „Кредитъ“ става „Кредитътъ“ — членува се. Печатна грѣшка.

**Председателътъ:** Които приематъ забележката къмъ § 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** Всичко по гл. II — 10.000.000 л.

**Председателътъ:** Които приематъ всичко по гл. II — 10.000.000 л., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** Глава III. (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § § 12, 13 и 14 — вж. прил. Т. I, № 75)

По тѣзи три параграфа не се предвиждатъ никакви кредити.

Всичко по глава III — 12.670.000 л.

**Председателътъ:** Които приематъ всичко по глава III — 12.670.000 л., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** Всичко за Царския дворъ — 29.170.000 л.

**Председателътъ:** Които приематъ всичко за Царския дворъ — 29.170.000 л., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете)

„Народно събрание.

Глава IV.“

**Председателътъ:** Които приематъ заглавието, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателътъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Аврамъ Аврамовъ.

**А. Аврамовъ (з):** Г. г. народни представители! По § 17 — дневни пари на народнитѣ представители — се предвиждатъ 26.135.500 л. Азъ нѣма да говоря. Права предложение по този параграфъ, дневнитѣ пари на народнитѣ

представители да се намаляват от 400 л. на 300 л. дневно, като сумата по този параграф се намали от 26.135.500 л. на 24.696.000 л.

Правя и друго едно предложение. Знае се, че ние, Земледелският съюз, сме за постоянен Парламент, обаче конституцията не е измѣнена и, следователно, ние, Парламентът, не можем да я погизваме. Затуй прави предложение дневните пари да се получават само на заседание.

**А. Циганчевъ** (з): Бай Аврамъ си направи политиката. Разликата да се даде на него!

**Председателътъ**: Има думата г. министър-председателътъ.

**Министър-председателъ Н. Мушановъ**: Г. г. народни представители! Въпросътъ за размѣра на дневните пари на народните представители е въпросъ на Народното събрание. Обаче г. Аврамовъ, ми се чини, не е разбралъ, че съ закона за засилване държавните приходи тѣ се намаляха на 10.200 л. месечно, т. е. станаха 340 л. дневно. Азъ разбирамъ, ако дневните се увеличаватъ, да се иска да не се плащатъ за незаседателни дни, когато не работимъ. При тоя размѣръ, обаче, на дневните пари, който е сега, смѣтамъ, че Народното събрание трѣбва да отхвърли искането на г. Аврамовъ.

Г. г. народни представители! По този въпросъ нека не се прави никаква демагогия. Азъ зная положението на народния представителъ какво е, въпрѣки завистта, която вънъ иматъ спрямо него. За човѣкъ отъ провинцията, който седи тукъ и въ същото време има семейство и губи отъ работата си тамъ, не сж много тия пари. Нека престанемъ да говоримъ по този въпросъ. Азъ взехъ думата само да ви кажа, че даже отъ гледище на г. Аврамовъ, това предложение не биваше да се прави. Нѣма, г. Аврамовъ, Вие да поддържате положения извънъ партията си. Ако ли партията, която Ви диктува, е вънъ отъ Парламента и Ви е накарала да правите демагогия, за да спечелите довърне, ще спечелите!

**А. Аврамовъ** (з): Никаква демагогия, г. министър-председателю!

**С. Таковъ** (з): Той е самосиндикаленъ!

**А. Николаевъ** (з): Миналата година Аврамъ Аврамовъ бѣше онзи, който най-много вдигаше гюрултия срещу удрѣжките, които щѣха да се направятъ.

**А. Циганчевъ** (з): Азъ мисля, че народниятъ представителъ не трѣбва да плаща данѣкъ на демагогията.

**Председателътъ**: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Кирчевъ.

**С. Кирчевъ** (з. Ст): Г. г. народни представители! Не е въпросъ за демагогия. Но ако ние, народните представители, които седимъ тукъ и чакаме да получимъ 400 л. дневно....

**А. Капитановъ** (з): Кѣде сж 400 л.?

**С. Кирчевъ** (з. Ст): ... ако ние, които трѣбва да се грижимъ за хала на народа, ... (Възражения отъ земледѣлците)

**А. Аврамовъ** (з): Азъ се чудя защо се нахвърляте така!

**С. Кирчевъ** (з. Ст): ... ако ние нѣмаме чувство за това бедствено положение, въ което живѣе българскиятъ народъ, кой другъ тогава ще го има? Всички идемъ да го оплакваме, обаче когато е въпросъ да се правятъ съкращения, когато е въпросъ да се облекчи животътъ въ София или кѣдето и да е, да се подпомогнатъ и чиновници, и занаятчи, и други, като се намалятъ наемитъ, ние не правимъ съответните реформи, оставяме наемитъ да бѣдатъ пакъ същите, оставяме скѣпотията да бушува, ...

**Х. Родевъ** (нац. л): Вие, пладненци, които получавате 800.000 л. сръбски пари за издрѣжка, можете да се откажете отъ дневните си!

**С. Кирчевъ** (з. Ст): ... и чакаме да си получимъ онѣзи дневни пари, които нѣкога Сговорътъ намѣри за благо-разумно да опредѣли на народните представители. Азъ правя предложение да се върнемъ пакъ къмъ 250 л. — дори и тѣ сж много.

**А. Николаевъ** (з): Тѣ могатъ да се откажатъ съвсемъ отъ дневни, понеже отъ друго мѣсто имъ плащатъ! (Д. Ачковъ и нѣкои земледѣлци ржкоплѣскавъ)

**С. Кирчевъ** (з. Ст): Отъ никѣде не получаваме. Азъ моля за анкета, за да се установи, че отъ никѣде не получаваме. Вие правите демагогия. Бедственото положение, въ което живѣе българскиятъ народъ и българскиятъ земледѣлецъ, ни налага да намаляваме разходитъ по бюджета на държавата и за заплати на личния съставъ, и въществениятъ разходи.

**А. Циганчевъ** (з): Тия приказки сж за кръчмата.

**Председателътъ**: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Има две предложения къмъ § 17.

**М. Райковски** (з): Г. председателю! Азъ правя следното предложение: на онѣзи депутати, които правятъ предложения, да бѣдатъ намалени депутатските дневни на 250 л. или 300 л. Ако желаятъ, могатъ да получаватъ дневни пари отъ 250 до 300 л.

**А. Циганчевъ** (з): Тѣзи, които правятъ предложението, толкова да получаватъ.

**М. Райковски** (з): Защото може би тѣ (Сочи А. Аврамовъ и С. Кирчевъ) не заслужаватъ и по 100 л. дневно да получаватъ.

**Председателътъ**: Ще гласуваме предложението, постѣпили въ бюрото.

Народниятъ представителъ г. Стефанъ Кирчевъ предлага, щото народнопредставителските пари да се намалятъ отъ сегашния имъ размѣръ на 250 л. и то само за днитъ, въ които заседава Народното събрание. Моля, ония г. г. народни представители, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема. (Оживление)

Има второ предложение, направено отъ г. Аврамъ Аврамовъ, щото представителните пари да бѣдатъ въ размѣръ на 300 л. и то само за днитъ, въ които заседава Народното събрание. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема. (Оживление)

**Т. Торбовъ** (д): Даже и Кирчевъ не го поддържа. (Смѣхъ)

**А. Капитановъ** (з): За едно предложение се разцепиха на две! Двама души сж и се разцепиха!

**Председателътъ**: Г. г. народни представители! Ще ми позволите третото предложение, на г. Минко Райковски — който желае, да получава по-малко представителни пари — да не го поставямъ на гласуване защото всѣки народенъ представителъ, който иска да получава по-малко представителни пари, може да получава. Това се разбира за всички.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ § 17, тъй както се доложи отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

**Министър-председателъ Н. Мушановъ**: (Къмъ А. Аврамовъ и С. Кирчевъ) Никой народенъ представителъ не е задълженъ да взема паритъ, които му се даватъ. Всѣки е властенъ да се откаже. Щомъ смѣтате, че ви сж много, нѣма нужда да ги получавате.

**А. Циганчевъ** (з): Който прави предложението за намаляване на дневните, заради тази демагогия, трѣбва да плати данѣкъ. Затова трѣбва да се гласува предложението на г. Райковски само за тѣхъ (Сочи А. Аврамовъ и С. Кирчевъ).

**Докладчикъ К. Коракъ** (д): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 1.603.600 л. на 1.703.200 л. Въ объяснителната таблица къмъ § 18 сж направени следните измѣнения. Следъ думата „библиотекаръ“ се зачеркватъ думитъ „той и домакинъ“ и се прибавя думата „каталогизаторъ“. Следъ „библиотекаръ-каталогизаторъ“ се прибавя нова длѣжностъ „1 домакинъ“ съ месечна заплата 3.100 л. или годишно — 37.200 л. Прислужниците отъ 8 ставатъ 10 души и кредитътъ за тѣхъ отъ 153.600 л. се увеличава на 192.000 л.

Въ Стенографското отдѣление машинописците отъ двама ставатъ трима — значи, оставатъ толкова, колкото

сега — и кредитът за тях от 48.000 л. се увеличава на 72.000 л. Цифрата на персонала от 35 става 39 и кредитът по параграфа от 1.603.600 л. се увеличава на 1.703.200 л.

**Председателът:** Има думата народният представител г. Аврамъ Аврамовъ.

**А. Аврамовъ (з):** Г. г. народни представители! По този параграф кредитът бѣше 1.603.600 л., сега се увеличава на 1.703.200 л., т. е. съ около 100 хиляди лева. Азъ правя предложение за едно общо намаление по този параграф от 100 хиляди лева, така, че цифрата да остане пакъ 1.603.200 л., както бѣше въ първоначалния проектъ, като тези 100 хиляди лева намаление се разпредѣлят пропорционално на голѣмитъ заплати, които фигуриратъ въ обяснителната таблица по този параграфъ.

**Д. Ачковъ (нез):** Конкретно да се каже, на кои длъжности заплатитъ да бѣдатъ намалени. Не може така en gros: „голѣмитъ заплати“! Това понятие „голѣми заплати“ е относително.

**Председателът:** Има предложение отъ народния представител г. Аврамъ Аврамовъ, што общата сума по § 18 да се намали съ 100 хиляди лева, което намаление да се разпредѣли на голѣмитъ заплати.

Г. Аврамовъ! Азъ не мога да положа на гласуване това предложение, понеже е погрѣшно. (А. Аврамовъ отива при председателя да поправи предложението си)

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Нѣма да Ви чакаме тукъ да изправите грѣшкитъ си. Моля да се гласува. Нѣе си играемъ тукъ и ще Ви оставимъ да ни разигравате!

**А. Аврамовъ (з):** Нѣма никакво разиграване. Има грѣшки въ бюджетопоекта. Азъ питамъ, г. министре, имаме ли право да правимъ предложения или не?

**Председателът:** Азъ не мога да положа на гласуване предложението на г. Аврамовъ въ тази форма, въ която е направено. Той предлага, ...

**А. Циганчевъ (з):** Той не знае какво предлага.

**Председателът:** Што общата сума по параграфа да се намали съ 100.000 л. за смѣтка на голѣмитъ заплати.

**М. Бечевъ (д):** Глупости!

**Председателът:** Предложение въ такава форма не може да се гласува.

**Д. Ачковъ (нез):** Така му е изпратена бележка отъ вѣнъ!

**Министър С. Стефановъ:** Трѣбва конкретно да се каже кои заплати.

**Председателът:** Които приематъ § 18, съ направенитъ поправки въ таблицата по този параграфъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 19, заедно съ забележката къмъ него — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** Поради направенитъ и гласувани измѣнения въ § 18, цифрата на служителитъ въ Народното събрание отъ 50 става 54 и всичко за личенъ съставъ при Народното събрание кредитътъ отъ 1.853.600 л. става 1.953.200 л.

(Чете § 20, заедно съ забележката къмъ него — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 21 — вж. прил. Т. I, № 75)

Кредитътъ по този параграфъ отъ 500.000 л. се намалява на 370.400 л., значи, съ 129.600 л., съ която сума се покрива увеличението на кредита по § 18 и други параграфи.

**Председателът:** Които приематъ § 21, съ направената поправка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 22 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 22, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 23 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 23, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 24 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 40.000 л. на 50.000 л., колкото е билъ миналата година.

**Председателът:** Които приематъ § 24, съ направената поправка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 25 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 30.000 л. на 50.000 л., колкото е билъ миналата година.

**Председателът:** Които приематъ § 25, съ направената поправка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 26 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 26, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 27 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 27, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 28 — вж. прил. Т. I, № 75)  
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приематъ § 28, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 29 — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ текста на този параграфъ се правятъ следнитъ поправки: заличаватъ се думитъ „въ неприсѣственъ день“, а въ присѣственъ день“; заличаватъ се също въ края думитъ „безъ повишението за изслужени години“ и текстътъ става така: (Чете) „Възнаграждение за нощенъ трудъ отъ 1 априлъ на персонала при Народното събрание за всѣко заседание отъ 18 ч. нататкъ следъ пладне, като се плаща всѣки изработенъ часъ или частъ отъ часа за единъ часъ. Това възнаграждение се изчислява върху дневната заплата по бюджета“.

Кредитътъ остава същиятъ — 250.000 л.

**Председателът:** Които приематъ § 29, съ направенитъ поправки, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** Всичко за Народното събрание — 30.048.100 л.

**Председателът:** Които приематъ всичко за Народното събрание — 30.048.100 л., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете) „Министерски съветъ. Глава V“.

Председателъ: Които приематъ заглавието, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете) § 30 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Аврамъ Аврамовъ.

А. Аврамовъ (з): Г. г. народни представители! Нѣма да говоря, за да не ви отегчавамъ, защото ми се натякна, че не трѣбва да ви отегчавамъ. Правя предложение представителнитъ пари на министъръ-председателя да се намалятъ отъ 150.000 л. на 120.000 л. и заплатата на секретаря на Министерския съветъ отъ 163.200 л. да се намали също на 120.000 л. годишно.

Д. Ачковъ (нез): Не знамъ защо г. Аврамовъ си е развалялъ отношенията съ българския министъръ-председателъ!

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Това предложение не трѣбва да се приема, защото представителнитъ пари на министъръ-председателя се събиратъ заедно съ заплатата и общо върху тяхъ се прави най-голямото намаление по таблицата въ закона за бюджета, а именно 20%. Не трѣбва да се забравя това намаление и да се предлага сега ново намаление. Нарушава се хармонията въ заплатитъ.

Председателъ: Има предложение отъ народния представителъ г. Аврамъ Аврамовъ, въ объяснителната таблица по § 30 да се направятъ следнитъ измѣнения: първо, да се намалятъ представителнитъ пари на министъръ-председателя отъ 150.000 л. на 120.000 л. Моля, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Т. Торбовъ (д): Само той гласува отъ групата!

Д. Ачковъ (нез): И цѣла Югославия!

Председателъ: Второ, да се намали заплатата на секретаря на Министерския съветъ отъ 163.200 л. на 120.000 л. годишно. Моля, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приематъ § 30, заедно съ объяснителната таблица, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете) „Веществени разходи“.

Председателъ: Които приематъ заглавието, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 31 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 31, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 32 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 32, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 33 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 33, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 34 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 34, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): Всичко по глава V — 801.000 л.

Председателъ: Които приематъ всичко по глава V — 801.000 л., моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): Всичко по Министерския съветъ — 801.000 л.

Председателъ: Които приематъ всичко за Министерския съветъ — 801.000 л., моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Върховенъ административенъ съдъ  
Глава VI“.

Председателъ: Които приематъ заглавието, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете) § 35 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията намали кредита по този параграфъ отъ 2.820.000 л. на 2.795.000 л.

Въ объяснителната таблица по този параграфъ, на стр. 10, ставатъ следнитъ поправки на печатни грѣшки: цифрата за месечната заплата, на първия председателъ отъ 14.450 л. се поправя на 14.440 л.; цифрата за кредита на четиримата секретари отъ 221.800 л. се поправя на 220.800 л.; цифрата за годишната заплата на прислужниците отъ 18.200 се поправя на 19.200 л. и кредитътъ за тримата отъ 54.600 става 57.600 л.; общиятъ кредитъ отъ 2.683.000 л. става 2.683.200 л.

Кредитътъ срещу „За повишение презъ годината“ и пр. отъ 500.000 л. се намалява на 475.000 л., т. е. съ 25.000 л., поради което кредитътъ всичко за заплати по § 35 отъ 3.183.000 л. става 3.158.200 л.

Цифрата 325.000 л. следъ думитъ „Намаление съгласно чл. 7 отъ сѣщия законъ“ става 325.200 л. и общата цифра отъ 363.000 л. става 363.200 л. Кредитътъ всичко за личния съставъ при Върховния административенъ съдъ отъ 2.820.000 л. става 2.795.000 л.

Председателъ: Моля, които приематъ § 35, съ измѣненията въ кредита по параграфа и въ объяснителната таблица, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)  
„Веществени разходи“.

Председателъ: Които приематъ заглавието, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 36 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията увеличи кредита по този параграфъ отъ 15.000 л. на 40.000 л. Увеличението на кредита по този параграфъ стана по предложението на г. министра на финанситъ.

Сумата 25.000 л., съ която се увеличава кредитътъ по този параграфъ, се взема отъ кредита за повишения презъ годината по § 35, който кредитъ отъ 500.000 л. се намалява на 475.000 л.

Председателъ: Които приематъ § 36, както се докладва, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 37 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 37, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 38 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 38, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 39 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 39, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 40 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 40, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 41 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Косто приемат § 41, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 42 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 42, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 43 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 43, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 44 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 44, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 45 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 45, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 46 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 46, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кораковъ (д):** (Чете § 47 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 47, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г. министър-председателъ.

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Г. г. народни представители! По дневния редъ следва разглеждането бюджетопроекта на Министерството на външните работи, обаче комисията по това министерство работи до 1½ ч. и ще продължи работата си сега, отъ 8½ ч. нататък. Ще моля да пристъпимъ къмъ разглеждането му следъ като мине презъ комисията, а сега да пристъпимъ къмъ разглеждане бюджетопроекта на Българската православна църква.

**Председателът:** Моля, които сж съгласни да пристъпимъ къмъ разглеждане бюджетопроекта на Българската православна църква, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. докладчика да го докладва.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходитъ по Министерството на външните работи и на изповѣданията за 1933/1934 финансова година.

\* За текста на бюджетопроекта вж. прил. Т. I, № 75.

## Отдѣлъ II.

### Българска православна църква\*.

**Председателът:** Които приемат заглавието на бюджетопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 1, буква а, заедно съ обяснителната таблица къмъ тая буква — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие § 1, буква а, безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 1, буква а, заедно съ обяснителната таблица, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 1, буква б, заедно съ обяснителната таблица къмъ тая буква — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие § 1, буква б, безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 1, буква б — „Възнаграждение на енорийските свещеници и дякони“ — заедно съ обяснителната таблица, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете)

„Глава II.

веществени разходи“.

**Председателът:** Които приемат заглавието на глава II, моля да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение

**Председателът:** Които приемат § 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение

**Председателът:** Които приемат § 3, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 4, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 5, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 6, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 7, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

**Председателът:** Които приемат § 8, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

„Глава III.

Разни разходи“.

**Председателят:** Който приема заглавието на глава III, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 75)

**Председателят:** Който приема § 9, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 10, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 11, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 12, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 13, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 14, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 15, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 16, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграф безъ изменение.

**Председателят:** Който приема § 17, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик К. Кирков (д):** (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ объяснителната таблица за дългове отъ минали години за финансовата 1933/1934 г., въ „I. За заплати и възнаграждения“ се прави поправка по п. 6 — за свещеник Петър Георгиев — като финансовата 1930/1931 г. става 1929/1930 г.

Заглавието „II. Наеми“ става „Наеми за помъщения на митрополитъ и архиерейскитъ намѣстничества, а въ текста „Разградско архиерейско намѣстничество“ става „Разградско църковно настоятелство „Св. Николай“.

**Председателят:** Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ.

**Н. Пждаревъ (д. сг. Ц):** Г. г. народни представители! Съ § 18 ние свършваме гласуването бюджетопроекта на православната църква. Азъ вземамъ думата не за да говоря по § 18. Не взехъ думата въ началото на разглеждане

бюджетопроекта, за да не се прѣчи на работата на Народното събрание, да се свърши съ приемането на бюджетопроекта. Обаче азъ смѣтамъ, че при приемането на тоя бюджетопроектъ Народното събрание трѣбва да подчертае своята голѣма надежда, че нашата църковна управа въ тия особени времена, които преживява нашата страна, ще се погрижи да изпълни голѣмата задача, която има: да овладѣе душитѣ на българскитѣ православни граждани и да ги напѣтва по онзи пътъ, по който ние се надѣваме, че тѣ, водени отъ българската православна църква, ще могатъ да изпълнятъ добре дълга си на български граждани.

Г. г. народни представители! Ако Народното събрание гласува бюджета за православната църква, това го върши въ изпълнение постановленията на нашата конституция. Нека ние тукъ подчертаемъ голѣмата свобода, съ която всички български граждани не, всички жители на нашата страна се ползватъ въ своето въпроизводство. Ако ние провъримъ — а всѣки може да провъри статистикитѣ, които ни дава нашата официална власт — ще видимъ, какъ всички жители въ нашата страна свободно деклариратъ своята религиозност, своята вѣра, безъ да иматъ страхъ, че за тази тѣхна декларация ще има да понесатъ нѣкакви последици. Голѣма е толерантността на българския народъ и на българската държава къмъ всички, които изповѣдватъ друга религия. Обаче азъ смѣтамъ, че религията е единъ отъ голѣмитѣ въпроси на държавното управление и че религиознитѣ въпроси сѣ въ връзка съ държавното устройство и съ бъдещето на нашата държава. Единението на българския народъ и неговото духовно издигане сѣ задачи на българската държава, но тѣ се преследватъ отчасти и отъ нашата църква.

Ето защо азъ взехъ думата, за да подчертая голѣмия дългъ на изпълнителната власт и специално на министра на изповѣданията да следи, щото високитѣ органи на църковната власт да бждатъ будни и бдителни за изпълнението на тѣхния дългъ въ тия особени времена и да блятъ, щото органитѣ, съ които тая власт си служи, да бждатъ наистина подходящи за голѣмата задача, която има да разрешаватъ въ нашата страна. Сега, следъ 50-годишенъ свободенъ животъ, когато въ нашата страна има толкова много интелигентни хора, и когато общиятъ уровень на интелигентността се повдигна, ние ще трѣбва да виждаме навсѣкѣде като органи на църковната и на духовната власт издигнати личности. Не е само дългъ на Светия Синодъ да следи, щото наистина такива хора да бждатъ поставени за разрешаване на тая голѣма задача, която има религията въ нашата страна, това е дългъ и на държавната власт, която трѣбва да следи за редовното проявление на всички онѣзи служби, които сѣ въ връзка съ организацията на държавата, съ напредъка на страната.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ бѣхъ длъженъ да привлѣка вниманието на г. министра на външнитѣ работи и на изповѣданията, че той има дългъ на контролъ и на напѣтване на църквата.

**Т. Кѣнчевъ (д. сг. Ц):** И на чуждитѣ мисии.

**Н. Пждаревъ (д. сг. Ц):** Подхвърля се за чуждитѣ мисии Г. г. народни представители! Дългъ е не само на църковната власт, но и на изпълнителната власт да следи, досеко народното единение не е застрашено отъ различни мисии, които наистина работятъ въ една страна на свободата и на толерантността, като нашата, но и въ една страна, която има своитѣ национални и държавни задачи за изпълнение.

**Председателят:** Има думата народниятъ представител г. д-ръ Георги Димитровъ.

**Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст):** Г. г. народни представители! Миналата година имахъ случай обстойно да кажа своето мнение по бюджета на православната църква. Нѣкои даже ме обвиниха тогава за атеистъ. Не смѣтамъ, че съ приказки ще регистрираме предаността си къмъ църквата, или антипатията си къмъ ръководителитѣ на нашата църква. Дълженъ съмъ, обаче, да заявя, че макаръ миналата година г. министърътъ на външнитѣ работи и изповѣданията да не каза нищо противъ онак критика, която направихъ на бюджета, не се намалиха нито съ стойника вписанитѣ въ бюджета суми.

**Министър-председател Н. Мушановъ:** Г. докторе! Докладванъ е § 18 — дългове отъ минали години. Моля, ако има да кажете нѣщо по тоя параграфъ, кажете.

**Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст):** Моля.

**Министър-председател Н. Мушанов:** Искам да Ви кажа по кой параграф се дебатира.

**Д-р Г. М. Димитров (з. Ст):** И тая година също не виждам никакви намаления във бюджета на църквата. Не от желанието да липсват от сръдства църквата, не от желанието да запустим от сръдства църквата, от желанието да я поставим на оная висота, на която изисква да я поставим нейната роля, която е една от най-важните, от най-деликатните, аз съмтам, че ние сме длъжни да я предпазим от увличения, на които може да се подаде евентуално. Моето искрено желание и искрено желание, вървам, на народното представителство е не само да дадем възможност на църквата да се развие, не само да дадем възможност на духовенството да се развива и да стигне она ранг, който състителни вече ръководителит на другит църкви, но и да дадем възможност на нашата православна църква да стане, наистина, въ пълния смисъл на думата народна. А то значи, когато даваме възнаграждения, да ги дадем там, където е необходимо, да не прекаляваме по отношение на едни и да не онеправдаваме други. Вие виждате, какво е положението на нашия свещеник. Вие виждате, че сме го оставили да ходи да проси съ торба, да събира брашно. Нима ще трябва да продължава тая архаична работа? Аз бих желал, г. г. народни представители, да намалим възможността да възнаградим труда на онзи, наистина искрени въ своето болшинство, труженици за духовното развитие на нашия народ, на които дписват до голяма степен често пъти сръдства за живеене; да не ги оставяме на благоволения на благотворителността, на която т днес разчитат; да не ги караме да ходят съ торба от къща на къща; да не дават вид, че т искат да изнудват, ако щете, онова чувство, онова разбиране на нашия народ, че църквата трябва да се грижи за униженит и оскърбенит, че тя трябва да се прижи за слабит. Защото вие знаете, че родоначалникът на нашата църква, Исус Христос, нкога дойде не за да трупа богатства, не за да живее охолно, но за да бъде разпнат на кръст, за да покаже каква жертва трябва да се принесе пред олтаря на добре разбранит народни интереси, на измаченит, на най-нещастнит въ живота, който е бил така подтиснат, за да го направи годен за борба, за да строи ярема на ония далечни времена, може би естествен за тогава, но днес виждаме, че е толкова невъротен. Утре ще се струва невъротен на новит поколения, че ние сме останали още съ Адамовит разбирания за възнаграждението на духовнит ръководители на нашия народ. Намалете там, където трябва да се намали, недейте оставя ония голями заплати, които дразнят, недейте оставя заплати по 20—30 хиляди лева месечно.

**Х. Родев (нац. л):** Тия дебати нмат съотношение съ параграфа, който се разглежда.

**Председател:** Аз зная какво правя. Аз съм длъжен да му дам думата, защото въ таблицата към този параграф се предвиждат и възнаграждения за нкои свещеници.

**Д-р Г. М. Димитров (з. Ст):** Аз не пожелах да взема думата по § 1. Използвам случая да кажа моето скромно мнение по този параграф. И като отхвърлям съ възмущение ония нападки навремето, ония, ако щете, нелоялни отношения на нкои г. г. народни представители, които поискаха да злоупоставят едно мое разбиране, аз, ръководен от едно чисто побуждение, казвам, че наистина трябва да бъде много недобросъвестен човек, за да излизе да обвинява въ атеизъм един човек, който никога не е бил атеист и никога не е бил против църквата. Аз почитам религиозното чувство на нашия народ, защото почитам религиозното чувство на моята майка, на моя баща, които съ вървещи. На е важно кой колко е вървещ. И тъкмо затова аз искам да не уязвим, това чувство на народа, тъкмо затова аз искам, г. г. народни представители, не да се строят палати, не да се строят дворци, не да се купуват автомобили, не да се вземат баснословни заплати, но да се дава едно скромно възнаграждение както на този, който заема най-високо място, така и на този, който заема най-ниско, и който има най-голяма нужда от подпомагане. Най-голяма нужда от подпомагане има днес селският свещеник, защото хората вече не съ така склонни да дават на свещеника и кожи, и брашно, и не зная какво, както нкога съ давали. Не дават не, от нежелание, но поради стеклит се обстоятелства напоследък, поради тая

страшна икономическа криза, която преживяваме днес. И като тв аз бих молил, г. г. народни представители, сам г. министърът да направи по свой почин нужното за правилното разпредделение на възнаграждението, за да нма нужда да се обвиняваме поне по такива въпроси въ партизанство, за да нма нужда да вписваме въ бюджета параграф за дългове за минали години, за да нма нужда да се харчат излизни сръдства там, където биха могли да се набавят от друго място. И аз съм длъжен само да ви напомня пак, че манастирскит имоти, върху които трябва да спрете вашето внимание, върху които ще спрат непременно вниманието си днешното и утрешното правителство, дават едни доходи, които биха могли да бъдат използвани не само за издръжката на православната църква, не само за специфичнит нужди на нейния вътрешен живот, но и за приюти, и за интернати, и за благотворителни цели, и за издръжка, ако щете, на богословския факултет, за да нма нужда църквата да харчи сръдства.

**Председател:** Времето Ви изтече.

**Д-р Г. М. Димитров (з. Ст):** Това е моята дума по тоя въпрос. Още веднъж апелирам към г. министър, апелирам и към вас, г. г. народни представители, нека направим нужното, за да не се обвиняваме тук въ реклами, въ излишни предложения. Парламентът ще трябва да вземе акт от всички това, за да бъде и силен, и справедлив, и да отговори на днешнит голями нужди, които животът ни поставя като категоричен императив.

**Председател:** Има думата г. министър-председател.

**Министър-председател Н. Мушанов:** Г. Димитров! Въпросът се отнася до дългове за минали години, както съ посочени въ обяснителната таблица: Както виждате, искам да ги уредим всички. Т съ от 1929, 1930, 1931 г., останали съ на нас да ги уредим, ще трябва да ги уредим. Сумата е 209.300 л. и произлиза от заплати на нкои свещеници, наем на нкои църковни настоятелства и съвсем малко вещевени разходи. Прочетете ги, ще видите, всички съ такива. Останали от 4—5 години тия разходи неуредени, трябва да ги уредим, уреждаме ги.

Колкото до другия въпрос, който повдигате, за приходит от манастирскит имоти, въ комисията — Вие не бхте там — станаха дебати по него. Т трябва да знаем, до къде се простира участието на държавата въ управлението на църковнит имоти въ България. Имаме екзархийски устав, който урежда управлението на българската църква и контрола, който държавната власт може да упражнява.

**Д-р Г. М. Димитров (з. Ст):** Ако позволите, г. министре, едно допълнение. Аз бих желал също така да вземете под внимание появилит се напоследък съобщения за измнение на екзархийския устав от нкаква комисия. Това е работа на църковно-народния събор. Вие, понеже сте човек на една демократическа организация, която държи на сътрудничеството между миряни и духовенство, ще трябва също така да държите на това сътрудничество.

**Министър-председател Н. Мушанов:** Комисията, която работи от нколко години върху измненията на екзархийския устав, завърши работата си и стана въпрос да се свика нов църковно-народен събор. Там ще има да разрешим, според новит условия, настъпили въ живота, голями въпроси на църквата: за управлението ѝ, за участието или контрола на държавата въ организацията на църквата и за управлението на имотит на църквата. Но тия въпроси не се засъгат от бюджета. Безспорно, има нови принципиални и други въпроси, които трябва да се разрешат, след като сериозно се дебатират, както едно време се дебатираха въ първия църковно-народен събор. Че има нкои неуредици — има ги; че трябва да се уреждат — трябва, обаче недейте смът, че манастирскит имоти съ толкова голями — съ изключение имотит на Рилския манастир — че от твх може да се получат доходи, които да послужат за издръжката на такива благотворителни и други учреждения, за каквито говорите Вие, г. Димитров. Всетаки това е въпрос за изучаване. Аз съм също на мнение, че където има сръдства, църквата, която носи милосърдие и помощ на страждущит, ще трябва да организира такива учреждения, но това е въпрос, който трябва да се уреди съ един закон, който въ бъдеще ще се създаде.

Моля, г-да, да гласувате параграфа, както се докладва.

**Председателят:** Има думата народният представител г. Стойне Ризовъ.

**С. Ризовъ (з):** Г. г. народни представители! Въпросът за заплатите на енорийските свещеници е не единъ път повдиганъ по бюджета. По таблицата 11.400 л. е годишната заплата на единъ енорийски свещеникъ, който има непълно срѣдно образование.

**Н. Пждаревъ (д. сг. Ц):** Не е заплата, а е субсидия.

**С. Ризовъ (з):** Вѣрно е, че самитъ свещеници долу желаятъ...

**Г. Мариновъ (з):** Кои свещеници?

**С. Ризовъ (з):** Енорийскитъ, тѣзи, които служатъ долу въ църквитъ на енорияшитъ.

**Г. Мариновъ (з):** Това се каза въ комисията.

**С. Ризовъ (з):** Може да се е казало, но азъ не съмъ билъ въ комисията. — Единъ енорийски свещеникъ съ 11.400 л. годишна заплата се подравнява съ единъ разсипенъ или, ако щете, съ единъ пждаръ. За единъ свещеникъ, отъ когото ние искаме да просвѣщава народа, е унизително да го правимъ просекъ — да ходи да рѣси и да получава подаяния, да иска по половинъ шиникъ жито. А тѣ искатъ, защото сж принудени да искатъ. Затова азъ желая — а и тѣ го желаятъ, говорилъ съмъ съ мнозина — да подравнимъ свещеницитъ съ чиновницитъ, като имъ дадемъ една задоволителна заплата и държавата да поеме тѣхната издржка, за да ги освободимъ отъ този мораленъ тормозъ — просията.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Едно време народнитъ представители говорѣха другояче.

**С. Ризовъ (з):** Г. г. народни представители! Както сме натоварили държавата и общинитъ съ издржката на учителитъ, да направимъ сжщото и по отношение издржката на свещеницитъ, като разхвърлимъ нуждитъ суми за тѣхната издржка на данакоплатцитъ, та да не събиратъ възнаграждения за треби. Щомъ на единъ свещеникъ се предвижда годишно възнаграждение 11.400 л., естествено, той ще гледа да вземе нѣщо отъ требитъ. А требитъ сж тежко поносими за нашето население. Вие виждате, че селскитъ черкви — не зная дали е сжщото въ градскитъ — сж празни. Хората не отиватъ, просто сж се отказали да отиватъ въ черква, защото често пѣти нѣматъ 5 л. да си купятъ свѣщъ, и болшинството посетители въ черквитъ сж деца и жени, а мъже почти нѣма. (Глъчка) Моля, чакайте! Това е една действителност, единъ фактъ, който не бива да бжде отричанъ.

Г. г. народни представители! Грѣшка сте направили въ комисията, дето не сте се съгласили да увеличите възнаграждението на свещеницитъ като заплата и да премахнете събирането на възнаграждения отъ треби и по таквъ начинъ да ги отървете отъ този мораленъ тормозъ — просията.

**С. Патевъ (з):** А срѣдства отъ къде да вземемъ?

**Председателятъ:** Има думата г. министъръ-председателятъ.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Г. г. народни представители! Въпросътъ, който засѣга г. Ризовъ, е единъ принципаденъ въпросъ. Едно време, при по-старитъ политически поколѣния, се повдигаше и се дебатираше много въпросътъ, дали свещеникътъ трѣбва да бжде платенъ отъ държавата като чиновникъ, или да се издържа отъ народа.

**С. Ризовъ (з):** Да отдѣлимъ църквата отъ държавата азъ съмъ съгласенъ.

**Председателятъ:** (Звъни)

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Моля, г. Ризовъ! Вие повдигате въпроса така, като че-ли преди Васъ стѣнче не е грѣло. Този въпросъ се е дебатиралъ по-рано, и сериозно се е дебатиралъ. И ако искате да знаете, първиятъ пробивъ, който се направи, стана, когато започна да се дава на свещеника не заплата, а помощъ, защото това, което му се дава, не е заплата, а е възнаграждение, и защото се смѣта че свещеникътъ служи на народа, че църквата е отдѣлна отъ държавата, и че отъ свещеника не би трѣбвало да правимъ чиновникъ, както Вие искате да го направимъ.

**Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст):** Тѣ се пенсионираатъ.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** То е другъ въпросъ. Въпросътъ е дали свещеникътъ трѣбва да стане държавенъ чиновникъ, да получава заплата, безъ да взема възнаграждение за извършени треби.

**Р. Василевъ (д. сг):** И да се прекъсне връзката между народа и църквата.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** То е въпросъ, по който може да се дебатира. Недейте сега засѣга частично въпроса, като мислите, че той се решава по капризъ на нѣкои. Силата на българската църква бѣше, когато живѣеше съ народа и се издржаше отъ него. Колкото повече правимъ свещеницитъ чиновници, толкова повече тѣ ще иматъ всикитъ недѣжи на чиновницитъ. А изпълнението на религиозна мисия е морална мисия: оня, въ сърдцето на когото не грѣе преданостъ къмъ религията и къмъ народа, той не може да служи на религията. Съ заплата не се създава преданостъ къмъ църквата и религиозно чувство у народа. Трѣбва да се разбератъ тия служби: тѣ не сж хвърлени току-тъй случайно. Ето защо, моля такива въпроси да не се провдигатъ тѣй инцидентно, защото сж отъ сериозно естество и не могатъ да се решаватъ току-тъй.

**Р. Василевъ (д. сг):** Може да се повдига въпросъ за увеличение възнаграждението на свещеницитъ, но въ никой случай не бива да се правятъ чиновници.

**Председателятъ:** Които приематъ § 18, заедно съ поправкитъ въ обяснителната таблица, както се докладваха отъ докладчика, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете) „Всичко по глава III — 4.030.800 л.“

**Председателятъ:** Които приематъ „Всичко по глава III — 4.030.800 л.“, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ К. Кирковъ (д):** (Чете) „Всичко по Българската православна църква — 43.890.500 л.“

**Председателятъ:** Които приематъ „Всичко по Българската православна църква — 43.890.500 л.“, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

**Министъръ-председателъ Н. Мушановъ:** Г. г. народни представители! Азъ моля да вдигнемъ заседанието за утре, 3 ч. следъ обѣдъ, съ следния дневенъ редъ:

1. Първо четене бюджетопроектитъ на: а) Рѣчно-морска полицейска служба и Ж. п. училище; б) Дирекция на въздухоплаването; в) Министерство на войната; г) Министерство на външнитъ работи и на изповѣданията; д) Министерство на правосъдието; е) Министерство на благоустройството; ж) Министерство на финанситъ; з) Министерство на вътрешнитъ работи и народното здраве—Администрация и полиция; и Главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ.

Първо четене законопроектитъ:

2. За измѣнение на закона за раширение на желѣзопѣжната мрежа и на пристанищата — продължение разискванията).

3. За одобрение конвенцитъ, приети отъ международнитъ морски конференции презъ 1929 и 1930 г., въ гр. Лондонъ.

4. За опрощаване даденото за временно употребление облъкло на крайно бедни инвалиди.

Второ четене законопроектитъ:

5. За измѣнение и допълнение на закона за трудовитъ земеделски стопанства.

6. За уреждане наемнитъ отношения.

7. За кариеритъ.

8. Първо четене предложението за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

9. Докладъ на прошетарната комисия.

**Председателъ:** Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, утре да имае заседание следъ обѣдъ въ 3 ч. съ дневенъ редъ, който той прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 52 м.)

**Председателъ: А. МАЛИНОВЪ**

**Секретаръ: ИВ. ВЕЛЧЕВЪ**

**Зам.-началникъ на Стенографското отдѣление: Д. ДУКОВЪ**